

71.186.1174

Бел. 01

Чытайце ў нумары:

Квітней і слаўся, на-
ша Радзіма! ● БДУ —
50 год ● „Рассвет“ —
значыць світанне ●
За радкамі пастано-
вы ● Таццяніна ву-
ліца ● Урывак з ра-
мана: „Гэта — вайна“

**работніца
і сялянка**

10

1971

КВІТНЕЙ І СЛАЎСЯ, НАША РАДЗІМА!

Радзіма мая дарагая! Багата пра цябе складзена песень і вершаў, але гэта толькі часцінка той удзячнасці і любові, што адчуваюць да цябе савецкія людзі, носяць у душы і сэрцы. Са шчырасцю і радасцю святкуем мы самае дарагое, самае любімае свята — дзень нараджэння Савецкай краіны, новага грамадства, дзе ажыццяўляюцца самыя светлыя ідэалы чалавецтва.

Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя 1917 года заззяла яркай пуцяводнай зоркай для мільёнаў працоўных людзей планеты.

Перадавыя людзі свету стагоддзямі марылі аб паляпшэнні чалавечага грамадства. Але яны імкнуліся толькі растлумачыць свет. Уладзімір Ільіч Ленін паставіў задачу пераўтварыць яго. У царскай Расіі, дзе лютавала жандармерія, ва ўмовах жорсткай рэакцыі нарадзілася наша партыя. У нас на Беларусі, у Мінску, у сціплым доміку на Захар'еўскай вуліцы, адбыўся ў 1898 годзе яе першы з'езд... Прайшлі гады, і створаная, выпеставаная Леніным партыя большавікоў арганізавала рэвалюцыйныя сілы краіны, згуртавала іх і ў кастрычніку 1917 года павяла на штурм старога свету.

— Мы наш, мы новы свет збудуем! — спявалі калоны дэманстрантаў у кастрычніку 1917 года.

Улада перайшла ў рукі працоўных. «А ці здолеюць яны, цёмныя, неадукаваныя масы, кіраваць дзяржавай?» — чуліся варожыя галасы.

— Здолеюць! — адказваў Ленін.

— Здолеюць! — гаварыла партыя.

Спраўдзілася ленінскае прадбачанне. Скінуўшы ланцугі прыгнёту, на ўсю моц расправілі свае шырокія плечы працоўныя людзі. Ва ўмовах новага, сацыялістычнага ладу раскрыліся іх таленты і здольнасці.

За пяцьдзесят чатыры гады ўзяты самыя высокія вяршыні ў навучы, у стварэнні самай перадавой тэхнікі. Але найвялікшы здабытак сацыялістычнага ладу — новы чалавек. Чалавек высокіх ідэалаў, перадавых поглядаў, носьбіт самых гуманых ідэй. Працоўныя Еўропы памятаюць, што савецкі воін прынёс ім вызваленне ад ненавіснага фашызму. Народы гераічнага В'етнама і іншых краін высока цэняць нашу бескарыслівую дапамогу ў іх справядлівай барацьбе за сваё вызваленне.

Загадзя рыхтуюцца савецкія людзі да радаснага свята 54-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі. Здабыткі самаадданай працы прадэманструюць рабочыя заводаў і фабрык, падагуляць свой плён хлебаробы і жывёлаводы, скажучь сваё слова вучоныя, дзеячы мастацтва, настаўнікі, урачы.

У гэты ўрачысты святочны дзень працоўныя Беларусі таксама адрапартуюць краіне, партыі, Савецкаму ўраду аб сваіх поспехах.

Радзіма мая дарагая, беларуская старонка! Як непазнавальна змянілася тваё аблічча! З кожным годам усё смялей ты выходзіш на міжнародную арэну, твае трактары і аўтамабілі, электронна-вылічальныя машыны, найскладнейшыя станкі, прыгожыя гадзіннікі заваявалі трывалую славу ў шматлікіх краінах свету. Рака нашай бела-

рускай нафты ўліваецца ў нафтаправод «Дружба». Хто калі ведаў, што нетры Беларусі хаваюць у сабе вялікія багацці? А цяпер палавіна агульнасаюзнай вытворчасці штучных угнаенняў прыпадае на долю аб'яднання «Беларуськалій».

Таварыш Л. І. Брэжнеў, адзначаючы выдатныя вынікі развіцця Беларусі па шляху сацыялізму, гаварыў: «Няма больш неўрадлівага Палесся, галоднай Магілёўшчыны, беднай Віцебшчыны, не ўцякаюць беларусы з бацькоўскага краю шукаць шчасця на чужыне. Там, дзе была балотная дрыгва, выраслі карпусы магутных заводаў, электрастанцый, раскінуліся сучасныя калгасныя і саўгасныя сядзібы, узняліся новыя гарады».

За гады Савецкай улады карэнным чынам змянілася аблічча працоўнага чалавека Беларусі, вырас іх палітычны ўзровень, расшырыўся культурны кругазгляд, павысілася прафесійная падрыхтоўка. Сучасны рабочы клас, калгаснае сялянства, работнікі навукі і культуры зрабіліся вялікай сілай. Яны ў стане вырашаць новыя, складаныя задачы, пастаўленыя дзевятай пяцігодкай.

Пагартай, дарагі чытач, старонкі гэтага нумара часопіса «Работніца і сялянка». Прачытай пра наш універсітэт, які сёлета адзначае сваё пяцідзесяцігоддзе. Універсітэт, якога не было і не магло быць у дарэвалюцыйнай Беларусі. Універсітэт, у якім вучацца дзеці працоўных людзей, стаў сапраўднай кузняй кадраў. Ён рыхтуе навуковых работнікаў, выкладчыкаў, высокаадукаваных спецыялістаў. З яго сцен выйшлі вядомыя пісьменнікі і паэты.

З артыкула «За радкамі пастановы» ты даведзешся аб тым, як жыве і працуе калектыў перадавога трыкатажнага прадпрыемства «Прагрэс». Пазнаёмішся з дасягненнямі калгаса «Рассвет», што на Навагрудчыне. Абавязкова прачытай невялічкае пісьмо нашай чытачкі «Цана дыплама». З якой радасцю апавядае жанчына пра сваю вучобу ў сталыя ўжо гады: кожнаму ў нашай краіне дадзена права здабываць веды, авалодваць навукай, спецыяльнасцю, вышнімі культуры.

І ва ўсіх гэтых артыкулах і нарысах, нібы ў кропельках вады, знаходзіць адлюстраванне плённае шматграннае жыццё нашага народа, занятага мірнай стваральнай працай.

Краіна ўступіла ў дзевятую пяцігодку. Новымі пераагамі ў эканоміцы, навучы, культуры сустракаюць гадавіну Кастрычніка партыя і народ. Напярэдадні слаўнага свята мы кажам:

— Няхай жыве Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя!

— Няхай жыве і красуе наша Радзіма!

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**работніца
і сялянка**

№ 10

**КАСТРЫЧНІК
1971**

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАННЯ СОРАК СЁМЫ

Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

71.186.1174

Бел.

пісьмо ў „РАБОТНІЦУ І СЯЛЯНКУ“

ЦАНА ДЫПЛОМА

Чвэрць стагоддзя назад для нас, падлеткаў, пражывіў апошні школьны званок. Вучобу перапыніла вайна. Многія асталіся сіротамі. Вайна адабрала дзяцінства. З самага ранняга ўзросту мусілі зарабляць сабе на хлеб, адзежу. Пра вучобу толькі марылі. І не таму, што яна пасля вайны была недаступная, а таму, што ў многіх на ўтрыманні былі малодшыя браты і сёстры.

За ўсе гэтыя гады многія з нас атрымалі добрыя спецыяльнасці, маюць добры заробак, а вось мара пра вучобу не пакідае.

У 1966 годзе я разам з іншымі аднагодкамі паступіла ў 15-ю сярэднюю школу рабочай моладзі г. Мінска. Скончыла яе без адзінай тройкі, хоць вучыцца было нялёгка. Я не прапусціла ніводнага дня, ніводнага ўрока. Дваццаціпяцігадовы перапынак даваў сябе адчуць, і трэба было вельмі старацца.

Выкладалі ў вячэрняй школе вопытныя настаўнікі. Яны стараліся тлумачыць свае прадметы так, каб усё было зразумела. Увесь клас быў добра падрыхтаваны да экзаменаў, і ўсе здалі паспяхова.

Я паступіла ў Мінскі завочны палітэхнікум. Скончыла яго ў чэрвені сёлетага года.

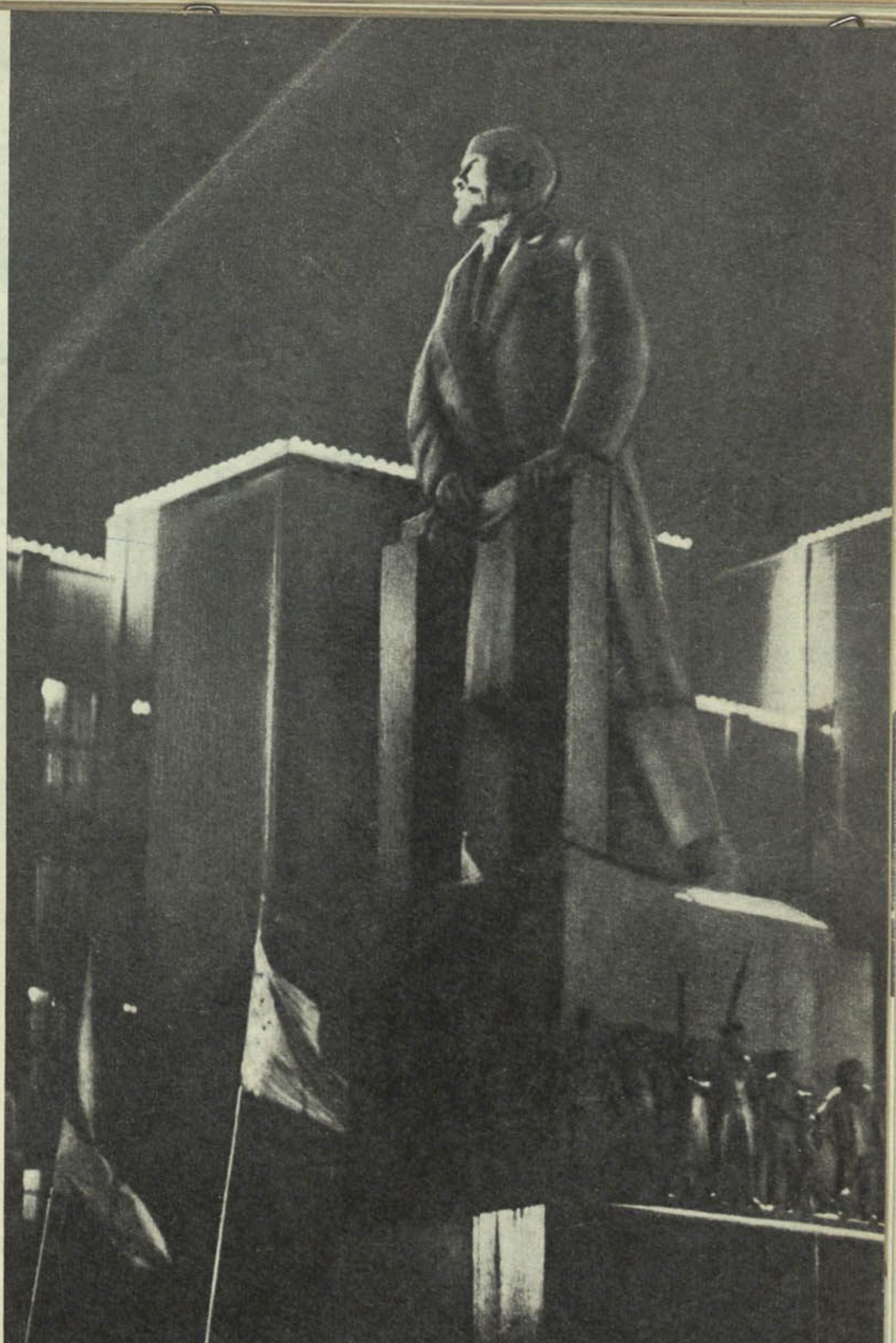
Спачатку было вельмі цяжка на завочным аддзяленні. Перад сесіямі апоўваў страх, хацелася кінуць вучобу. У момант такога панічнага настрою на дапамогу нам прыходзілі выкладчыкі тэхнікума. Дзе жартам, а дзе і практычнай дапамогай натхнялі нас.

І вось 17-га чэрвеня мы атрымалі доўгачаканыя дыпламы. Ніхто не спяшаўся дадому. Самі таго не заўважылі, як прайшлі праз горад, падышлі да помніка-абеліска на плошчы Перамогі. Доўга, схіліўшы галовы, стаялі мы ўтраіх — я і былая наладчыца станкоў, а цяпер інжынер Мінскага аўтазавода Ганна Ясючэня, і работніца Мінскага трактарнага Зіна Дашкевіч — ля Вечнага агню. І было такое пачуццё, што нам не па сорок, а ўдвая менш.

Ганна і Зіна выхоўваліся ў дзіцячым доме, іх бацькоў расстралялі фашысты. У мяне таксама загінулі на франтах Вялікай Айчыннай вайны два браты, не вярнуўся і бацька. І ў свята, калі да манумента Перамогі ўскладаюцца вянкi, нам заўсёды здаецца, што і нашым родным тут таксама пакладзены кветкі, што ніхто не забыты і нішто не забыта.

І думалася яшчэ: дарагой цаной аплачаны нашы сціплыя дыпламы!..

Лідзія САФРОНАВА.

Максім ТАНК

Ля помніка Леніну

Асенні дзень. Звіняць лісты,
Не адляцеўшыя у вырай.
У змроку раннім і густым
Ён бронзавы на плошчы вырас.

Здалёку, з Смольнага прыйшоў
І стаў, глядзіць, як залаціцца
У чырвоным полымі сцягоў
Ордэнаносная сталіца.

Сталёвым крокам перад ім
Пад ўзрывы медных аркестраў
Ідуць калоны, залатым
Сцягоў абвешаныя ветрам.

Зачараваныя глядзім
На сілу, моц сваёй Радзімы,
Што ззяе полымем жывым.
І вусны самі шэпчуць імя

Таго, хто з Смольнага прыйшоў
І ўзнёсенай рукою вітае
Зару кастрычніцкіх сцягоў,
Што палымее па-над краем.

Швейны цэх фабрыкі «Прагрэс».

Фота Ул. Вяхоткі.

ЗА РАДКАМІ ПАСТАНОВЫ

Перш чым я раскажу вам пра гэтую пастанову, дазвольце на хвілінку перанесціся ў недалёкае мінулае. Дзесяць гадоў назад. Такі адрэзак часу не назавеш нават гісторыяй. А для

І. Д. Волкаў.

нашай фабрыкі гэта «гісторыя», калі ўспомніць, што нас па сутнасці не было, была адна толькі назва. Гэта

дзесяць плённых, напружаных і надзвычай цікавых гадоў. Гадоў станаўлення.

Было некалькі арцеляў. Яны аб'ядналіся ў адну і атрымалі назву: фабрыка «Прагрэс». Фабрыка, як і арцелі, мясцілася ў старых, зусім, зусім не прыстасаваных для прамысловага прадпрыемства памяшканнях і выпускала амаль тыя ж сціплыя вырабы, што і ў першыя пасляваенныя гады. Памятаю, калі перайшлі на паўшарсцяны трыкатаж—гэта была такая для ўсіх радасць, такая прыемная навіна! А сёння...

Два вялікія новыя корпусы фабрыкі, самыя сучасныя, прасторныя, светлыя цэхі. А інтэр'еры гэтых цэхаў? Мы яшчэ вернемся да іх, пакуль скажу толькі, што паркетная падлога і кветкі ў цэхах, і чысціня міжволі ствараюць святочны настрой у кожнага, хто ўваходзіць сюды. А наш асартымент? Жаночыя і дзіцячыя шарсцяныя касцюмы самых розных колераў і адценняў, сукенкі, жакеты, модныя касцюмы, што складаюцца са штаноў і жакета. Палатно для гэтых вырабаў мы вяжам у сябе на фабрыцы, у нас цяпер ёсць самыя сучасныя вязальныя машыны. Тры нашы касцю-

мы—два з жакардавага палатна з металізаванай ніткай (з люрэksam) і адзін—камбінаванага ўстойлівага перапляцення, атрымалі дзяржаўны знак якасці. лепшым з лепшых работніцам фабрыкі—Надзеі Мархвіда, Кацярыне Бабавоз, Марыі Лебедзевай, Любові Мацвеенцавай і іншым даручана выпускаць гэтыя касцюмы.

А цяпер можна сказаць і пра пастанову калегіі Міністэрства лёгкай прамысловасці СССР, пра пастанову, якая, прызнаюцца, дужа ўзрадавала ўсіх нас. Там ёсць такія словы: «...правесці на мінскай трыкатажнай фабрыцы «Прагрэс», якая 9 кварталаў запар з'яўляецца пераможцай ва Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве, нараду работнікаў трыкатажнай прамысловасці па вывучэнні вопыту работы гэтай фабрыкі». І яшчэ, самае галоўнае:

«Занесці ў «Кнігу працоўнай славы ўдзельнікаў руху за камуністычную працу» Цэнтральнага камітэта прафсаюза рабочых тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці і Міністэрства лёгкай прамысловасці СССР».

Мінскую трыкатажную фабрыку «Прагрэс» Міністэрства лёгкай прамысловасці БССР»...

Толькі два прадпрыемствы па ўсёй краіне: наша фабрыка і яшчэ адна, з Кіргізіі, заносзяцца ў гэтую кнігу...

А цяпер, каб у вас не склалася ўражання, што я, дырэктар фабрыкі, занадта расхваліўся, адкрыю вам вялікі

сакрэт. Усё, што ў нас ёсць сёння, — і два вялікія карпусы, і цэхі ў іх, і інтэр'еры ў цэхах, і кветкі, і кветнікі на тэрыторыі, усё, як кажуць, ад першага да апошняга цвіка, было зроблена і робіцца рукамі саміх рабочых і інжынерна-тэхнічных работнікаў фабрыкі. Усё новае прадпрыемства па сутнасці, калі не лічыць абсталявання, нарадзілася на энтузіазме і добраахвотнай волі калектыву. Як гэта выглядала ў жыцці? Суботнікі, нядзельнікі, усе тыя формы, якія здаўна лічацца ў нас прыкметамі новых, сапраўды камуністычных адносін чалавека да працы ў сваім калектыве.

Бачыце, у мяне ў руках спіс людзей, якія прыйшлі ў мінулую суботу працаваць па добраўпарадкаванні тэрыторыі фабрыкі. Вось тут, супраць гэтага прозвішча, стаіць лічба 1. Адзін чалавек меўся прыйсці на суботнік. А прыйшлі тры. Жонка прывяла з сабою мужа і кагосьці з дзяцей. Вось тут таксама... І тут... Як хочаце сабе, а для мяне гэтыя факты поўныя самага найвялікшага сэнсу. Значыць, фабрыка для нашых людзей — гэта родны дом. А можа нават і крыху болей. Для такіх людзей, як Марыя Тарайкевіч, Лідзія Лукашэвіч, Галіна Любкіна, і для многіх іншых.

Ішло і цяпер ідзе будаўніцтва фабрыкі, рэканструкцыя цэхаў. Але ў клопатах вялікага плана мы імкнуліся не выпускаць з поля зроку тое, што звычайна лічылася другарадным: культуру вытворчасці і эстэтыку працы. У нас працуюць у пераважнай большасці жанчыны, гэта характэрна для ўсіх прадпрыемстваў лёгкай прамысловасці. Нашы работніцы ствараюць прыгожыя рэчы. Значыць, усё, што акружае іх у час працы, павінна быць прыгожым і зручным, ствараць добры настрой. Ад першага кроку па тэрыторыі фабрыкі... Ружы на фабрычным двары, утульныя куткі ў засені дрэў, лавачкі, на якіх можна пасядзець у час перапынку.

Вось яны прыйшлі ў цэх. Перш-наперш, зразумела, у бытоўкі. Тут кожная работніца павінна адчуваць, што асабіста пра яе паклапаціліся, што для яе зроблены зручныя і прыгожыя — у нас не павінна быць нічога казённага — шафы з люстэркамі, што для яе пастаўлены тут і мяккія крэслы, і маленькі столік з часопісамі і газетамі, і акварыум з рыбкамі.

Кветкі ў цэху... Летам, калі наогул многа зеляніны, гэта не такое ўжо дзіва. Але зімою, калі навокал усё зацелена белым снежавым покрывам, прыйдзе чалавек у цэх — і нібы ў казачны сад трапляе. Словам, такая была ў нас задума, такая мэта — каб у

чалавека на працы быў святочны, прыўзняты настрой. І яе, зноў-такі актыўна і добраахвотна — другі раз падкрэсліваю гэтае слова: добраахвотна, бо ніхто нікога не прымушаў рабіць нешта звыш меры і насупраць жадання, — ажыццяўляў увесё калектыву.

І, здаецца, у асноўным нам гэта зрабіць удалося. Праўда, ёсць яшчэ і недаробкі — не задавальняе, напрыклад, нас яшчэ вентыляцыя ў некаторых цэхах, не ўсюды дасканала механізавана праца. Над гэтым мы думаем, працуем сёння. Галоўны інжынер фабрыкі Маргарыта Міронава, начальнікі цэхаў Соф'я Пятроўна Юрковіч і Марына Дубікоўская, тэхнолагі Рэната Сіванкова і Святлана Курэпіна — вось людзі, якія асабліва заклапочаны стварэннем найлепшых умоў працы на сваіх участках.

І пастаянна — сёння і заўтра мы думаем і будзем думаць, працуем і будзем працаваць над тым, каб даць нашым людзям, нашым пакупнікам — жанчынам, мужчынам і дзецям — самыя прыгожыя, модныя, эlegantныя рэчы. Вырабы фабрыкі ідуць па ўсёй краіне, нам вядома, што нават на Чукотку і Сахалін яны даходзяць. Так што якасць нашых вырабаў — гэта ў некаторай ступені крытэрыі ацэнкі беларускай прамысловасці. Як і нашы аўтамабілі, трактары, тэлевізары, гадзіннікі і многае іншае.

Нашы пакупнікі ў бліжэйшы час атрымаюць новыя мадэлі жаночых трыкатажных сукенак з круглымі бартамі, з цвёрдым поясам. Маладыя модніцы атрымаюць рознакаляровыя трыкатажныя касцюмы, якія складаюцца са штаноў і жакета. Мужчыны — цудоўны падарунак: джэмперы з лёну (трыкатаж з ільняной пражы — наогул навіна ў нашай вытворчасці) — практычныя і лёгкія, вельмі прыемныя джэмперы-кашулі. У магазінах паявляцца шарсцяныя касцюмчыкі для маленькіх дзяўчынак — яны ёсць ужо ў асартыментным кабінёце, гэтыя касцюмчыкі — як на ляльку, рознакаляровыя, з прыгожымі расклёшанымі спаднічкамі.

І тут хочацца назваць прозвішчы некаторых нашых мастакоў, мадэльераў і работніц, якія ствараюць усе гэтыя новыя, прыгожыя рэчы: Вольга Дзядовіч, Валянціна Машара, закройшчыца Валянціна Ануфрыева, вязальшчыца Марыя Пятроўна Гурэвіч. Добрую славу прадпрыемству вось ужо колькі гадоў прыносяць паважаныя ў нашым калектыве, вопытныя работніцы: Раіса Расолька, Яніна Саскавец, Рэгіна Васілеўская, Надзея Храмянкова, Валянціна Матавасян, Настасся Іванаўна Арціменя. Спадзяёмся, што добрае слова падзякі ў іх адрас, як і ў

Кантралёр АТК Раіса Арлоўская і майстар канвеера Валянціна Стасевіч.

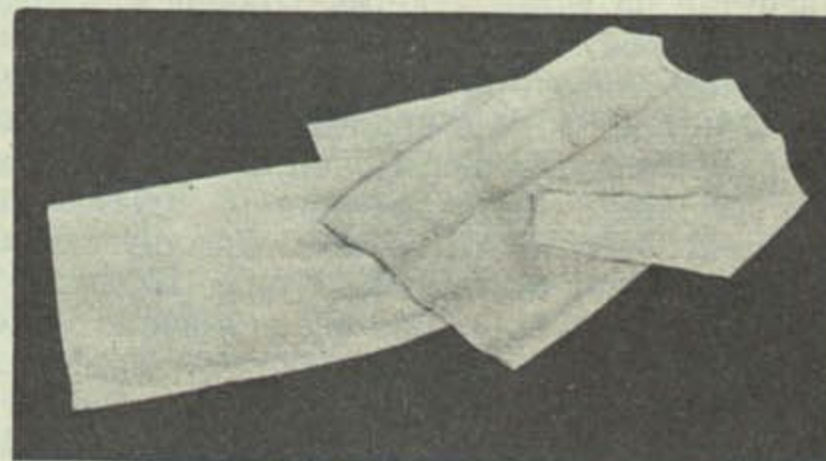
Матальна-вязальны цэх. Майстар участка Ірына Цішук і вязальшчыца Марыя Бялко.

адрас усёй фабрыкі, не раз яшчэ скажуць тыя, для каго мы існуем, працуем, з думкай пра каго разлічваем кожны свой крок, — нашы пакупнікі, нашы савецкія людзі.

Іосіф ВОЛКАУ,
дырэктар трыкатажнай
фабрыкі «Прагрэс».

Вось такія рэчы робяць на фабрыцы «Прагрэс».

ТАЦЦЯНІНА ВУЛІЦА

Галоўную вуліцу Наваполацка назвалі Маладзёжнай. З яе, з гэтай вуліцы, нават калі яе яшчэ практычна не было — дзве-тры хаты ў лесе — хіба гэта вуліца? — і пачалася дарога ў жыццё для тысяч маладых людзей. Адсюль, з вуліцы Маладзёжнай, пачынаўся лёс многіх. Відаць, таму яна такая шырокая і імклівая, вясёлая і радасная, вуліца гэтая. І ўсякі раз, калі слухаю расказы пра хлопцаў і дзяўчат з вуліцы Маладзёжнай, я ўспамінаю...

Гадоў дзесяць назад у марозны месяц люты страляў мне на вуліцы Маладзёжнай дзяўчаты-аднагодкі: у жорсткі мароз яны, захінуўшыся ад ветру, сваімі яшчэ не вельмі прывычнымі да металу рукамі манціравалі жалезную арматуру. Сярод іх была і Таня Шпакава...

Так пачыналася вуліца Маладзёжная.

...Яна марыла пра медыцынскі. Можна таму, што цяжка хварэла мама, дзяўчынцы хацелася вывучыцца на ўрача, на такога ўрача, які б мог вылечыць усіх. Але ў першую чаргу маму. Ёй так хацелася быць урачом яшчэ і таму — яна так лічыла, — што гэта тая самая прафесія, што дазваляе ўвесь час знаходзіцца сярод людзей. Ёй пашанцавала: яна прабілася і праз частакол прахадных балаў, і праз субяседаванні, яе залічылі ў інстытут. А праз два месяцы Таня мусіла яго пакінуць. Таму што мама хварэла. Трэба было дапамагаць ёй.

Будаўнічую брыгаду сабралі з учарашніх дзесяцікласнікаў. Яны лічыліся рознарабочымі, памагалі мулярам, капалі траншэі. Так цэлы год. Шмат рознага народу прыехала тады на будаўніцтва новага горада. Сціснуўшы зубы, мусілі прывыкаць і да «моцных» слоўцаў, і да крыўд. Прывыкаць да крыўд? Не такі характар у Тані. Калі майстар няправільна аформіў «малым» нарад, каб за іхні кошт дагадзіць заездным шабашнікам, Таня не вытрывала. Было тады і майстру, і шабашнікам. «Малыя» перайшлі ў наступленне. Аматыры брыдка лаяцца пачалі баяцца пільных вачэй гэтых хлопчыкаў і дзяўчынак, а прыхільнікі «белай галоўкі» стараліся не трапляцца на вочы аператыўнай групе, тым жа самым учарашнім «малым».

Уступіла ў строй новае прадпрыемства Полацка — завод шкловалакна. Трэба было працаваць на гэтым заводзе, і «малых» паслалі на курсы. Яны прыйшлі на завод, калі цэхі яшчэ не былі зашклёны і ў пралётах свістаў зімовы вецер. Гарэлі вогнішчы, завод па сутнасці толькі нараджаўся, нараджаўся і калектыў. Усе тут былі свае, калі не лічыць дзесяткаў са тры спецыялістаў ды хлопцаў, што прыйшлі з арміі па камсамольскіх пецёўках. Былі людзі, але яшчэ не было калектыву, дзе адзін за ўсіх і ўсе за аднаго. Усё пачыналася, як кажуць будаўнікі, з нуля. Завод пачынаў жыццё, і яны, учарашнія дзесяцікласнікі, вучыліся яго рабіць.

Толькі вучэнне гэта было не акадэмічнае, не расцягнутае на гады — усё вырашалася адразу. Першы камсамольскі сход, першы камітэт. Таню абралі намеснікам сакратара камітэта камсамола. А яна хацела паехаць адсюль. Не спалохалася, а проста пацягнула на рамантыку. Згаварылася з сябрамі махнуць у Сібір, іх нават сфатаграфавалі і здымкі надрукавалі ў газеце — Таню Шпакаву, Тамару Швычко, Галю Казлову, Гену Маўчанаву, Толю Шэлегава. Яны хацелі ехаць усёй брыгадай на сібірскую будоўлю, і не куды-небудзь, а ў порт Находку. Толькі не паехалі.

У кожнага з нас ёсць ідэал — чалавек, якому верыш як самому сабе, свайму сумленню. Для Тані та-

кім чалавекам быў і застаецца Аляксандр Уладзіміравіч Мацкевіч. І сказаў ёй тады сакратар гаркома: твая рамантыка — тут. Вось нафтаперапрацоўчы завод пачынаецца. Тут ты патрэбна.

Яна асталася.

Працаваць ужо трэба было не ў цэху, яе цэх зрабіўся куды большы — увесь завод, яго людзі. І да сэрца кожнага трэба было падабраць ключык...

Дрэнна было з дысцыплінай. Трэба было пачынаць з інтэрнатаў, каб навесці парадак там. Стварылі аператыўную групу, праводзілі рэйды. І Таня хадзіла з дружыннікамі і расштурхоўвала завадатараў. Але бойкі ўсчыналіся ў іншых месцах. Тады паглядзелі, каго селяць у інтэрнаты. Аказваецца, абы каго і абы куды. Таня пайшла ў партком, і маладых рабочых пачалі сяліць у інтэрнаты строга па вытворчым прыцыпе і са згоды камітэта камсамола. І ордэры на кватэру даваць — таксама. Хуліганству аб'явілі вайну.

На велізарнай будоўлі Таня ведала ўсіх і кожнага, і яе ведалі. Таму што выбралі яе сакратаром камсамольскай арганізацыі ўсяго будаўнічага трэста. Паважалі яе і ведалі, што слоў на вецер яна не кідае.

— Яркі і змястоўны быў кожны дзень на Нафтабудзе. Здачы аб'ектаў — для нас гэта не эпізоды, а кавалкі жыцця. Асабліва радасна было, калі здавалі ўстаноўку паўторнай перапрацоўкі бензіну — над гэтым аб'ектам шэфстваваў камсамол. Між іншым, тады ў Наваполацку не было аб'ектаў, якія будаваліся без удзелу камсамольцаў.

Яе аб'екты, яе людзі былі ўсюды. І не выпадкова яе ўзнагародзілі медалем «За працоўную доблесць», калі ўступілі ў строй новыя магутнасці нафтазавода.

Потым Таццяну выбралі сакратаром гаркома, але ў мностве камсамольскіх спраў галоўнай справай для яе была будоўля.

Цяпер Таццяна Шпакава загадчыца сектара ўдарных камсамольскіх будоўляў ЦК ЛКСМ рэспублікі. Усе будоўлі — яе. Усе людзі на гэтых будоўлях — тысячы чалавек — ведаюць яе, і яна — многіх з іх.

На сталё ў Тані Шпакавай мноства папак з даведкамі, справаздачамі, рапартамі. Не зазіраючы ў іх, яна расказвае пра хлопцаў з магілёўскага «Лаўсана», пра меліяратараў Палесся, будаўнікоў Мінска.

— У мяне шмат сяброў. У кожнага чалавека ёсць нейкая каштоўная якасць. Але самая каштоўная — сумленнасць ва ўсім. Асабліва ў работніка, які кіруе людзьмі. Для мяне не існуе сяброў, якія не ўмеюць працаваць.

Яна шмат чаму навучылася ў камуністаў Пятра Асіпенкава, Артура Бязлюдава, Генадзя Анціпава. Такія людзі заўсёды пакідаюць след у душы, вучаць жыць.

Колькі ключыкаў да людскіх душ у Тані Шпакавай? Яна кажа, што адзін.

— Галоўнае — абудзіць у чалавеку пачуццё гаспадары свайго будоўлі, свайго горада і... свайго жыцця.

Сябе яна адчула гаспадаром яшчэ тады, калі будавала галоўную вуліцу свайго горада, калі ў гумавых ботах бегала па аб'ектах, каб разварушыць, запаліць шматтысячную масу маладых людзей, стварыць з іх моцны рабочы калектыў.

Там, дзе быў рабочы пасёлак, на беразе Дзвіны, — сёння вырас цудоўны малады горад. Галоўная вуліца гэтага горада — Маладзёжная. Вуліца, з якой пачаўся працоўны шлях Тані.

Ул. ЛЕВІН

Кожны, хто наведвае Мінск, не можа не заўважыць велічных і ў той жа час ажурна-лёгкіх, сучаснага стылю карпусоў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Леніна. У нашым горадзе многа гарадскіх ансамбляў, якім не бракуе архітэктурнай прыябнасці і фантазіі. Але нават на іх фоне ўніверсітэт вылучаецца.

У кастрычніку сёлета года БДУ — старэйшая

у 1930/31 — 2585. Сёння на стацыянарным, вячэрнім і завочным аддзяленнях займаецца каля 18 тысяч!

За 50 год свайго жыцця ўніверсітэт даў народнай гаспадарцы і культуры рэспублікі больш як 30 тысяч высокакваліфікаваных спецыялістаў.

БДУ — калыска беларускай савецкай навукі і культуры! Менавіта сюды хлынула грамада абуджа-

таў ужо было сем — прыбавіліся: педагогічны, народнай гаспадаркі, хіміка-тэхналагічны і савецкага будаўніцтва і права.

У пачатку 30-х гадоў на базе факультэтаў універсітэта былі створаны самастойныя інстытуты — політэхнічны, народнай гаспадаркі, медыцынскі і педагогічны.

На чацвёртым паверсе галоўнага ўніверсітэцкага корпуса, перад уваходам у

сковых і партызанскіх узнагарод.

Дзяўчаты былі не маладзейшыя, іх таксама кранула чорным крылом вайна, ды і самі дзяўчаты ваявалі — у партызанах і на фронце, жылі ў спаленых вёсках, у разбураных, зруйнаваных гарадах.

Універсітэта, усіх тых будынкаў, якія ствараюць зараз прыгожы ансамбль, не было. Стаялі задымленыя, з пустымі правамі

БДУ-50

Іван НАВУМЕНКА

Фота Д. Чаховіча.

Студэнты.

навукальная ўстанова БССР — адзначыць сваё пяцідзясяцігоддзе. Ён толькі на два гады маладзейшы за нашу рэспубліку. У 1918 годзе Ул. І. Ленін падпісаў дэкрэт аб стварэнні шэрагу ўніверсітэтаў, у тым ліку і Беларускага. Але распачаць работу наш універсітэт здолеў толькі 11 ліпеня 1921 года — перашкодзіла нямецкая, затым беларуская акупацыя.

Хачу прывесці невялікую даведку з кніжкі «Дзесяць год Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта», выдадзенай у 1931 годзе. З гэтай кніжкі можна даведацца, што ў першым для нашага ўніверсітэта 1921/22 навукальным годзе студэнтаў было 1126, у 1925/26 — 2550.

най Кастрычнікам вясковай і гарадской моладзі, прыйшлі ўчарашнія чырвонаармейцы, якія змагаліся з ворагам на франтах грамадзянскай вайны, і партызаны-паўстанцы. У ліку тых першых беларускіх «вузаўцаў» былі, напрыклад, вядомыя беларускія пісьменнікі Кандрат Крапіва, Кузьма Чорны, Міхась Зарэцкі, быў і сённяшні рэктар універсітэта Герой Сацыялістычнай Працы Антон Нічыпаравіч Сеўчанка.

Варта сказаць, што БДУ пачаў жыццё ў складзе трох факультэтаў: грамадскіх навук, медыцынскага і рабфака, адчыненага раней. На рабфак паступалі людзі, якія не мелі сярэдняй адукацыі. Праз некалькі гадоў факультэ-

актавую залу, вісяць партрэты найбольш відных прадстаўнікоў беларускай навукі і культуры, якія ў свой час былі студэнтамі БДУ. Тут мы ўбачым пісьменнікаў Броўку і Глебку, фізіка прафесара Фёдарова, прафесара медыцыны Голуба і многіх іншых.

Сярод сённяшніх прафесараў, дацэнтаў і выкладчыкаў універсітэта таксама нямала ўчарашніх студэнтаў, асабліва тых, хто скончыў вучобу ў цяжкія пасляваенныя гады. Дзіўнае было гэта пасляваеннае пакаленне студэнтаў. На першым курсе вучыліся хлопцы, з якіх рэдка каму было меней як дваццаць гадоў, — з абветранымі тварамі, у гімнасцёрках, палатаных пінжаках, з калодачкамі вай-

вокан каробкі, і дзеючых будынкаў было толькі два — стары фізмат (той самы цагляны, мінулага веку будынак, што стаіць упрытык да фізічнага корпуса) і хімфак, дзе быў студэнцкі інтэрнат. А вучоба ішла. Студэнты расцякаліся па аддаленых мінскіх школах, садзіліся за нізенькія парты першакласнікаў. Канчалі займацца школьнікі — і пачыналі студэнты...

На станцыі Сходня, пад Масквой, дзе некаторы час працаваў у вайну Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, умовы былі яшчэ цяжэйшыя. Выкладчыкі і студэнты разам пілавалі дровы, каб хоць трохі абгрэць астылыя памяшканні і пакойчыкі.

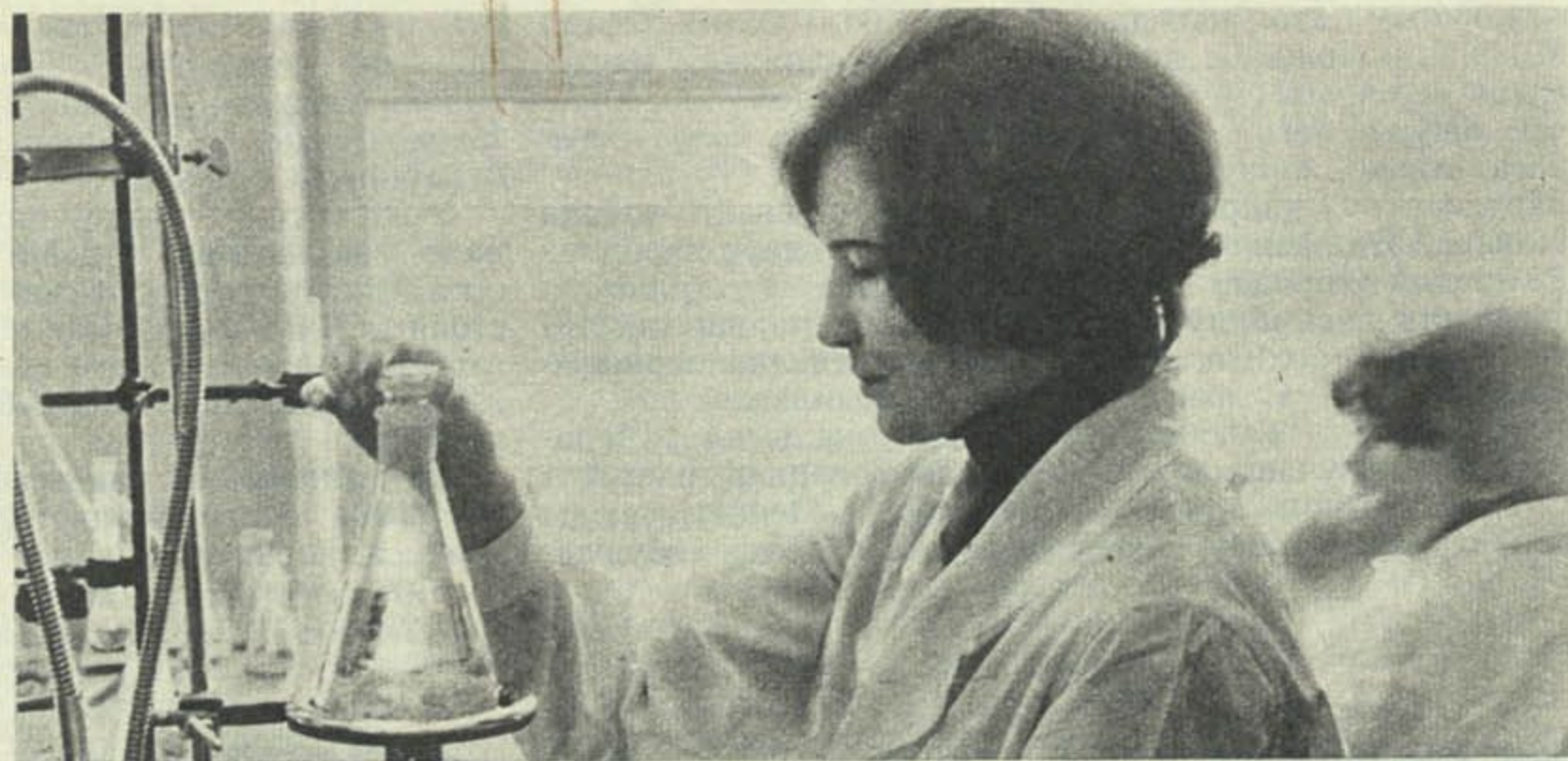
А цяпер пройдзем па

доўгіх, бясконцых анфіладах універсітэцкіх калідораў. Лабараторыі, кафедры, кабінеты, зноў лабараторыі. За дзвярыма некаторых з іх ледзь чутна гудуць апараты, ля прыбораў схіліліся вучоныя, інжынеры, даследчыкі. БДУ — гэта не толькі вучоба студэнтаў, падрыхтоўка спецыялістаў для многіх галін народнай гаспадаркі і культуры, гэта яшчэ і навук, якая ў сённяшнім жыцці стала магутнай рухаючай сілай. Пастановай Савецкага ўрада Беларускага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга ўніверсітэт імя У. І. Леніна ўключан у лік 25 ВНУ краіны, якія прызнаны вядучымі ў галіне навукі.

Вось і цяпер вучоныя ўніверсітэта займаюцца распрацоўкай многапультавай сістэмы для інжынерных разлікаў і праграмавання на вучэння, стварэннем аналізатара для дыягностыкі сардэчна-сасудзістых і псіхічных захворванняў, праблемамі фізіка-механічных уласцівасцей, біялагічнай трываласці хімічных валокнаў, праблемамі спектраскапіі і г. д. Тут каля тысячы выкладчыкаў, дацэнтаў, прафесараў!

Заняткі даследчай працай спрыяюць росту навуковых кадраў. Малады вучоны-фізік Л. Валадзько стаў буйнейшым спецыялістам у галіне атамнай і малекулярнай спектралогіі, доктарам навук. Другі, яшчэ маладзейшы фізік В. Ткачоў таксама абараніў доктарскую дысертацыю, чытаў курс па развіцці навукі і тэхнікі паўправаднікоў для вучоных усяго Саюза — спецыялістаў у гэтай галіне. Выдатныя адкрыцці ў галіне алгебры і тыпалогіі зрабіў трыццацігадовы доктар навук, прафесар У. Платонаў. Прыклады можна было прыводзіць яшчэ і яшчэ.

У наш тэхнічны век гуманітарыі, «лірыкі», як сказаў аднойчы паэт, як бы саступілі месца прадстаўнікам дакладных навук — «фізікам». Але мне хочацца сказаць, што і ўніверсітэцкія гуманітарыі — філосафы, гісторы-

Лабараторныя заняткі.

кі, юрысты, літаратуразнаўцы, моваведы не ўдарылі тварам у грязь. Я назаву толькі некалькі прозвішчаў вучоных гуманітарнага профілю, чые працы і кнігі шырока вядомы ў рэспубліцы. Шматлікае наша студэнцтва ведае прафесараў філасофіі І. Лушчыцкага і В. Сцяпанаву, гісторыкаў Л. Абеццдарскага, У. Сікорскага, Г. Ліўшыца, літаратуразнаўцаў М. Ларчанку, Ф. Куляшова, Л. Фіглоўскую, А. Лойку, С. Александровіча, Н. Гілевіча, моваведаў М. Жыдовіч, М. Жыркевіча, М. Булахава, Л. Шакуна, А. Супруна, выкладчыкаў факультэта журналістыкі Р. Булацкага і М. Цікоцкага.

З дзён свайго ўзнікнення і да нашага часу непарыўнымі ніцямі звязан універсітэт з беларускай літаратурай. Можна сказаць, што кожнае пакаленне студэнтаў дало сваіх «паўпрадаў» у беларускую літаратуру.

Першымі былі Кандрат Крапіва, Кузьма Чорны, Міхась Зарэцкі, Андрэй Александровіч, Пятрусь Броўка, Пятро Глебка, Алесь Якімовіч, Янка Скрыган, Алесь Пальчэўскі і іншыя, сёння ўжо старэйшыя нашы пісьменнікі.

Кандрат Кандратавіч Крапіва прыйшоў ва ўніверсітэт амаль у трыццацігадовым узросце, пабыўшы на імперыялістычнай

Народны ансамбль танца БДУ «Крыжачок».

вайне і паваяваўшы ў якасці чырвонага камандзіра на вайне грамадзянскай. Тады, калі вучыўся на літаратурна-лінгвістычным аддзяленні педфака, быў ён ужо вядомым паэтам-сатырыкам і байкапісцам: выйшлі славуція яго зборнікі «Асцё», «Крапіва», паэмы «Хвядос — Чырвоны Нос» і «Біблія».

З ліку тых, хто належаў да пасляваенных студэнтаў, таксама выйшла немала вядомых літаратараў. Іван Мележ прыйшоў ва ўніверсітэт яшчэ ў Сходні: пасля цяжкай раны яго звольнілі з арміі. Быў Іван Мележ студэнтам і адначасова выкладчыкам — навучаў вайскавай справе дзяўчат — студэтак (хлоп-

цы па ваенным часе там, у Сходні, былі лічаныя). Рыгор Шкраба, Мікола Лобан, Алена Васілевіч, Вера Палтаран — таксама студэнты-«сходненцы».

Адкрыццё Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта непарыўна звязана з Вялікім Кастрычнікам, з ленінскай нацыянальнай палітыкай.

У тым, што наша рэспубліка стала рэспублікай суцэльнай пісьменнасці, што яна мае вядомыя навуковыя кадры, выдатную літаратуру, — неад’янная роля БДУ імя У. І. Леніна, правафланговага беларускай навукі і культуры, які сустракае сваё слаўнае пяцідзясяцігоддзе.

Яўгенія ЯНІШЧЫЦ

ЖАДАННЕ

Хацелася б проста і шчыра
Сказаць, як глыбока люблю
І гэты задумлівы вырай,
І мілую сэрцу зямлю.

Асенняй парой і прадвеснем,
І ў самы пякельны мароз
Яе карагодныя песні
І песні, што раняць да слёз.

Хацелася б ясна і многа
Сказаць пра тугу, пра любоў
Да нізкіх драўляных парогаў,
Высокіх крутых берагоў.

Да жаўранка песні, да хвалі —
Усяго, што было без прыкрас.
Да тых, што мяне шанавалі,
Да тых, што журылі не раз.

* *

Сама асілю перашкоды,
Ды і ў наступныя з гадоў
Аберагай мяне, прырода,
Ад позы лішняе і слоў.

Ратуй мяне, мая прырода,
Да дрэва ў буру прыгарні.
Не аддавай мяне, прырода,
Імгненнай, штучнай чысціні.

І ў час, калі свайму народу
Пішу і думаю прасцей —
Падсцерагай мяне, прырода,
На кожнай песні і вярсе.

Яшчэ трымай мяне натхнёна
Датуль, пакуль, відаць, сама
Не стану памяццю зялёнай
Свайго нягучнага сяла.

* *

Пагас, патух барвовы дзень,
І росы выпалі на травы,
І пахне восенню гаркавай.
Прыходзь, апошняя з надзей!

Прыходзь з журбою і з віной,
Прыходзь, як лепшы сон на
Яна,

Пакуль гадоў маіх паляны
Цвітуць валожкай палявой.

Прыходзь, падзелім папалам
Мой ручаёк, што йшчэ не
высах,
Пакуль душа падобна высям,
А высі — светлым журавам.

Пагас, патух барвовы дзень,
І думкі ўсё кружляюць роем,
І дождж ідзе на ўсё былое!
Прыходзь, найлепшая з надзей.

ІМЧЫ, МОЙ КОНЬ!

Праз пушчы і паляны,
Праз купіны й карчы,
Нікім не асядлены
Імчы, мой конь, імчы.

Травой непрымятай
Ляці ў мой новы дзень.
Цябе любіў, як брата,
Мой дзіваваты дзед.

Таму, відаць, і пугу
Ён не вазіў з сабой,
Бо давараў, як другу,
Табе свой сум і боль.

І на вятры гуліва
Гадам наперакор
Твая шуміць мне грыва,
Як старажытны бор.

ДА ШАСЦІДЗЕСЯЦІГОДДЗЯ
МІКОЛЫ ЛОБАНА

СВАЁ СВЯТЛО

Ёсць у сапраўдных, удумлівых майстроў зайздросная рыса: яны спакойна, без лішняга шуму, нават з нейкай сарэзмлівай затоенасцю працуюць над сваімі творами, сціпла прапускаючы наперад больш нецярплівых таварышаў. Але затое кожны твор іх — заўсёды па-сапраўднаму прадуманы, перажыты, вывераны — становіцца з'яваю ў нашай літаратуры.

Менавіта да такіх майстроў належыць і Мікола Лобан, вядомы беларускі пісьменнік, шасцідзесяцігоддзе якога святкуе сёлета наша родная літаратура. Першае апавяданне ён надрукаваў у дзевятнаццаці год, а першую кнігу выдаў толькі тады, калі яму ўжо было сорак два гады... Бачыце, як няспешліва і аддана, урываючы час ад шырокай навуковай дзейнасці, працуе над сваімі творами пісьменнік. Граніць слова, граніць думку, граніць кожны вобраз — адным словам, твораць чалавека.

А якая гэта радасць — твараць чалавека! Свайго чалавека. Бачыце, як ён паступова пачынае думаць, перажываць. І потым зробіцца такім самастойным, што ўжо нават той, хто стварыў яго, не зможа прымусіць яго жыць не так, як яму трэба, рабіць не тое, што ён хоча.

Чалавек, створаны майстрам, — жывы чалавек, а не нейкі там робат ці плоскі, нібы выразаны з кардону, недадумак.

Героі Лобана — жывыя людзі. У пісьменніка ўжо не адна вёска такіх людзей — сапраўдных, нявыдуманых, са сваімі недахопамі, са сваімі радасцямі і сваімі бедамі.

Кожны сапраўдны пісьменнік — гэта магутная крыніца энергіі, якая выпрацоўвае сваё святло, сваю дабрыню. І гэтае святло не можа быць адбіткам ад нейкай іншай, чужой яго таленту крыніцы. Гэтае святло, гэтую дабрыню павінна выпрацоўваць толькі яго ўласнае сэрца. Праца Міколы Лобана — магутная крыніца святла і дабрыні, якія вельмі ж ужо хораа асвятляюць усе яго творы — і раманы, і апавесці, і апавяданні. Крыніца, якая, як пішуць у газетах, мае яшчэ столькі нявыкарыстаных магчымасцяў.

Дык выкарыстоўвайце ж іх, дзядзька Мікола! Засяляйце новыя вёскі, новыя гарадкі Устрыні сваімі героямі!

Янка СІПАКОУ.

Мал. Ю. Пучынскага.

Гэма Вайна...

8

Мікола ЛОБАН

Мікола Лобан працуе зараз над трэцяй, завяршаючай кнігай трылогіі «Шэметы», у якой аўтар расказвае пра лёс герояў ужо вядомых чытачу кніг «На парозе будучыні» і «Гарадок Устронь» у дні Вялікай Айчыннай вайны. Публікуем сёння ўрывак.

Назаўтра раніцай Ніна адчула, што ёй трэба ў бальніцу, паслала Лёвачку сказаць Шэметам і збегаць каня папрасіць. Лёвачка кулём паляцеў. Добра — у канюшні сама Параска была, сказала, што каня не трэба, на машыне, сказала, завязуць. Адным словам, праз нейкую гадзіну Ніна была ўжо з Марынаю ў бальніцы. Таго ж дня, пад вечар, яна нарадзіла дзевачку.

Чырвоны зморшчаны камячок яшчэ баяўся расплюшчыць вочы, жахаўся. У Ніны ў самой гарэў твар, і яна ледзь падняла павекі, каб паглядзець на гэтае малое стварэнне. Хіба яна магла хоць колючкі бачыць, не падняўшы галавы? Ёй паднеслі блізенька, і яна ўбачыла, нават пацягнулася ўзяць. Яна адчула нават вялікае і нейкае прыемнае жаданне ў грудзях — аддаць. Але яшчэ не, не можна. Яна не хацела спаць, але вочы закрываліся — павекі былі цяжкія, што не ўтрымаць іх было. Ну і хай сабе, яна паляжыць.

У палаце, акрамя яе, было яшчэ трое

мацярок. Кожная была занята сваім шчасцем. Пакуль Ніна чакала дзевачку, яна перабрала можа з сотню імён. Выбрала тры: Наташка, Ірынка, Верка. Яна сама адна не запіша ёй імя без свайго Алесіка. Яна сёння ж напіша яму пісьмо. «Міленькі мой Алесік!» Ну і гэтак далей. Хай ён напіша, якое з гэтых імён яму найбольш падабаецца. «Міленькі, як ты там? Мы ўжо ўтраіх чакаем цябе». А трэцяя істота — вось яна, ужо каля яе, губкамі шавеліць, сасочак у рот не хоча браць.

Прачнулася раненька. На акацыях і ліпах на ўсе лады вышчабетвала птаства. На тумбачцы ляжалі таблетка і градуснік. Сястрычка пашкадавала пабудзіць. Па ўсёй бальніцы стаяла цішыня, як у мёртвым доме. Не, не зусім мёртвая цішыня. Далёка на калідоры, у самым канцы, рыпнулі дзверы, зашоргалі па падлозе тапачкі і запішчалі калёсцы. Ніне знаёма гэта папіскванне. Гэта везлі парадзіху. Толькі яна яшчэ не разабралася: у радзілку ці з радзілкі. Цяжка было

ўгадаць, з якога боку даносіліся гукі. У дзвярах асталася шчылінка, і Ніна стала сачыць праз яе. У радзілку. Гэтыя словы Ніна нават ціхенька прамовіла, але ціхенька, як пра таінства, якому няможна перашкодзіць. Скора народзіцца на свет яшчэ адзін чалавек і, як парастак новага дрэўца, пацягнецца да сонца. Дрэўца, у якога не хапае жыццёвай энергіі, каб выплішчыцца ўверх і ўхапіць сонца, гіне. А чалавек?

На калідоры зноў зашоргалі ногі. Гэта дзвяжурная нянецка. Калі яна будзе ісці назад, трэба сустрэцца вачамі з ёю. Яна зразумее. Ну і, вядома, нянецка здалёк убачыла сквапныя Нініны вочы, прасадзіла ў дзвярную шчыліну галаву, ледзь рыпнуўшы дзвярамі, кінула-мігнула ёй, што азначала: усё добра, ціхенька спіць. Ніна кіўком з усмешкаю падзякавала.

Неба было яшчэ бляклае, ранішняе, абяцала спёку. Сёння яно вельмі рана загуло. Самалёты ва ўсе бакі паролі яго, быццам шукалі нечага.

Прынеслі дзевачку. Яна адразу ўхапіла сасочак і бяззубым роцікам пачала жаваць яго. Аднекуль зблізку данесліся тры моцныя выбухі. У акне тройчы забрынчалі шыбы. Дзевачка спакойна ссала. Яна яшчэ нічога не чула. З таго самага боку выбухі паўтарыліся, зноў тры, і зноў тры разы зазвінела ў акне шкло. У жанчыны напроці закапрызіла дзіцятка, і яна доўга яго гутала і ўгаворвала, гаварыла пра сястрычку Валю і пра калясачку, што тая будзе гутаць яе маленькую. Раптам гэта жанчына сказала:

— Камень ірвуць. У нас гэтак во штодня бухаюць. Камню божа мой колькі, то на нешта рвуць.

За акном нехта дарослы прабег у той бок, адкуль відна гушчарня ліп. З гэтага боку бальнічны двор. Сюды некалькі разоў падыходзіла грузавая машына, каб павярнуцца. Зноў двое мужчын прабеглі пад вокнамі. Чаго яны ўзбегаліся па двары? Дзевачка, насаўшыся, ціхенька заснула. На гэты раз доўга не забіралі. А яна і рада была паляжаць са сваёй крошкаю. Замест сястры ўвайшла нянецка, цёця Феня, з вадой і тазікам. Умывацца.

— Станцыя гарыць,— спакойна і раўнадушна сказала яна.

Жанчын гэта паведамленне не ўстрымвала: мала што сказала гэта непісьменная бабка. Як гэта станцыя? Недагледзелі чаго? Цётка Феня падала Ніне ручнік.

— Вайна ж, дзеўкі, мо не чулі? Германец напаў. Бомбы кідаў.

Жанчыны засмяяліся: старой Феньцы ўсё, што бухае, то бомбы.

— Будзем вас у падвал пераводзіць. Павялелі.

Гэтыя словы ўжо не былі падобныя на Феніну здумку. Усё зразумела — вучэнні, як падрыхтаваны да вайны. Ну што ж, хоць і турбота, але ж, мабыць, трэба.

— Нічога, цётка Феня, германца сюды не пусцяць.

— Можна і не пусцяць, але станцыя, як свечачка, гарыць. Пажарнікі толькі што бочкамі грукалі.

Для Ніны было ўжо зусім ясна. Гэта праходзіць вучэнне па тэме «Отражение нападения вражеской авиации на город». А вот і трывога гудкамі. Ясна.

Увабегла сястра і загадала ўсім спусціцца з дзецьмі ў падвал. Усё было так натуральна сказана, што Ніна не пасмела

парушыць агульны па бальніцы загад. Яна ўзяла на рукі сваю дзевачку і пайшла. Толькі як жа так: уставаць то ёй і хадзіць ранавата. Для сапраўднай вайны то можа і так, а для вучэнняў, то можна было б рабіць і нейкія выключэнні. Але што зробіш, калі так веле на... Усе моўчкі, спакойна і ціха неслі сваіх дзяцей. Некаторых жанчын неслі на насілках разам з дзецьмі. Накіроўваліся да сходаў і ішлі ўніз. А насустрач ім, з сярэдзіны, неслі скрынкі са стружкай, кацілі бочкі, валаклі доўгія дошкі. Сырое сутарэнне ледзь асвечвалася з маленькіх акенцаў. Ні прылегчы, ні сесці недзе было. Санітаркі і сёстры толькі валаклі яшчэ матрацы і падушкі.

— Вот так будзе і ў вайну,— думалася Ніне.— Так, а як жа іначай.

Недзе наверху зазвінела шкло. Нехта нядобра павярнуўся. Вядома, пры такой струшні без гэтага не абысціся. У жанчын на руках плакалі дзеці. Нездаволенасці вялікай не было, але адну жанчыну ўсё ж такі сястра з галоўрачом вялі пад рукі. Яна ішла і плакала і нават крычала, што ёй зусім не патрэбна жыццё, што хай сабе заб'юць і яе і яе дзіця. І нікуды яна не хоча хавацца.

Няўжо так строга, што такую жанчыну няможна было пакінуць у палаце? Разумней было, канешне, яе пакінуць.

— Спакойна, таварышы жанчыны, раз вас устроіць. Хто пабыў два-тры дні, будзем выпісваць дадому.— Ніна ўсміхнулася: няможна, канешне, прызнавацца, што гэта не вайна, а толькі вучэнні. Яна адна толькі разумее. Ну і хай сабе. Яна таксама будзе маўчаць.— З сабою дадзім лекастваў і паедзеце. У вёсцы спакойней. Толькі парадак, без панікі. Мы вас адных не пакінем.

На дварэ гуло мо тысяча матораў. Недзе зусім недалёка нібыта з пляшак вырваліся коркі. Галоўрач яшчэ сказаў:

— Нас абараняюць тут зеніткі. Яны блізка не падыдуць.

У гэты самы момант, як ён гэта сказаў, зямля пачала сцінацца ад бомбавых выбухаў. Не падобна было, каб вельмі далёка рваліся бомбы. А адна бомба разарвалася ледзь не каля самае сцяны. З усіх вокан пасыпалася шкло.

— Што ж гэта? Сапраўдныя баявыя бомбы кідаюць? А калі б лётчык не пацэліў, куды трэба, ды папаў у дом?— Гэта Ніна сказала громка, каб чуваць было ўсім.

Дзіўна, усе паглядзелі на яе, але ніхто нічога не адказаў.

— Не, я не разумею. Гэта вайна?

У яе вочы ледзь не вылазілі, здавалася, яна скоро закрычыць, як тая жанчына, якую вялі пад рукі. Галоўрач зноў паглядзеў на Ніну.

— Вы думалі, што гэта вучэнні, жанчына? Можна і яшчэ хто-небудзь так думае? Не, гэта не вучэнні, гэта вайна. Германія напала на нас. Але, таварышы жанчыны, без панікі. Нас абараняюць зеніткі. Чуеце? Як пробкі хлопаюць? Вот гэта зеніткі. Адзін самалёт фашысцкі збілі.

Бамбёжка працягвалася ўсёго можа хвілін з пяць, а здалося доўга-доўга. Нікому нічога не гаворачы, Ніна паднялася наверх. У яе палаце і ў дзвюх суседніх былі расчыненыя дзверы на абедзве палавіны, у рамках вокан тырчалі толькі вострыя аскабалкі шкла. Усё яно, раструшчанае, пластам пакрывала ложкі, столікі, табурэткі. Ніна баялася прыхінуцца да чаго-небудзь, каб не набрацца.

Неба над Маглышамі зацягвалася бе-

лым тварожным дымам. Ён высока і нерухома стаяў, асвечаны сонцам. З усіх бакоў гарэў горад. За акацыямі відны былі нават языкі полымя.

Ніна была як у шокавым стане, яна не магла разабрацца, як гэта ўсё так раптам пачалося. Не, гэта сур'ёзная, сапраўдная вайна ці нейкі нахабны жарт? Як гэта вайна? Калі гэта — вайна, то наша ж армія таксама ваюе. Яе не чуваць, бо яе дзеянні накіраваны ў другі бок. Наша авіяцыя бамбіць нямецкія гарады, і нямецкія фразы стаяць вот так, як яна, цяпер са сваімі народжанымі, сярод пырскаў шкла? І што цяпер там, каля Ломжы, там, дзе яе Алесік?

Прасілі не пакідаць дзяцей на доўга, каб на выпадак новай трывогі ўсе былі з дзецьмі. Слава богу, удалося спакойна паснедаць і паслухаць радыё. А па радыё — нічагусенькі. Ніну папрасілі з дзіцем у другую палату, пакуль устаўлялі дубэльты, змяталі падлогу ды апраталі ад шкла ложкі.

Раптам Ніна ўспомніла, што як жа там Лёвачка, а раптам і там бамбёж? Жыццё на гэтым свеце — адны пакуты. Лавіла на калідоры, хто пападаўся — нікога не было на месцы.

— Сястрычка, выпісвайце мяне. Скажыце, хай мяне выпішучы. У мяне малое дзіця дома адно. Скажыце, міленькая.

Ніхто яе не слухаў: і дактары, і санітаркі, і сёстры бегалі з матрацамі, падушкамі, коўдрамі — трэба было як найскарэй перавесці ўсіх у падвал. Ніна спусцілася паверхам ніжэй і натрапіла на кабінет галоўнага ўрача. Там было як пасля пагрому, увесь стол быў у шкле. Яна падняла трубку тэлефона. Магільная цішыня, ніхто не абзываўся. Ніна паклала трубку і выйшла. Зноў пачалі завываць гудкі.

Марудна і тужліва мінаўся дзень. Чырвонае, на кроў, на вайну сонца заходзіла. Хоць ні аднае бомбы больш не скінулі на Маглышы, але пажары не аціхалі, у вокнах стаяў бляск. Хоць бы хто што сказаў, як там і што на вайне.

Прышла ноч, трывожная і злавесная. Самі не спалі, аберагалі сон дзяцей. Урач хадзіў па палатах з ліхтарыкам і пасвечваў то ў адну палату, то ў другую. Усю ноч каго-небудзь шукалі. Пад раніцу промень ліхтарыка прабег і па Нінінай палаце.

— Хто тут Лейка?

— Я — Лейка,— адказала Ніна і ўсхапілася трывожна: каму яна раптам спатрэбілася. Сястра трымала ў руках клук з яе адзеннем, а за яе спінаю стаяла постаць высокага мужчыны.— Гэта ты, Мацвей?

— Ага. Нінка. Трэба скары збірацца. Можна калі не можаш ісці, то дай я цябе на рукі вазьму?

Ніна развіталася з сястрой і з жанчынамі, сваімі суседкамі. Адна плакала, што пра яе забылі, што ёй давядзецца яшчэ дзень тут сядзець пад бомбамі. Мацвей вярнуўся распытаць, адкуль гэта жанчына, можа б ён як мог памагчы ёй, наказаць ці, калі ў адну дарогу, то хоць вывезці яе з горада. Аказалася, што жанчына з другога зусім боку.

На дварэ стаяла каляска дзіцячая, а каля яе Марына з Лёвачкам. Па мамку прыбег. Ён першы падбег і абняў маму.

— Можа я, міленькія, зайду. Дзіцятка каб толькі, а я сама зайду.

Але яе не паслухаліся, усадзілі ў каляску. Мацвей бурчаў:

— Каня, на яго ліха, не дасталося. Але неяк жа ўтраіх завязём. Сядзі, не бойся. Струшня зноў, каб на яго ліха. У нас то, слава богу, нічога, адну бомбу спусціў каля кароўніка і больш нічога. Вугал разварнуў у кароўніку, а так больш нічога.

Марына адабрала ў Мацвея дзіця, пачала гутаць — нешта закапрызіла.

Мацвей узяўся за дышаль, а Марына з Лёвачкам ззаду папіхалі. Каляска на жалезных шынах заляскала па начным бруку. Трэба было зацемна пераскочыць станцыю. Там будзе спакойна. Не стане ж немец кідаць бомбы на нейкіх мірных людзей, што вязуць каляску з хворай жанчынай. Гэта ясна было ўсім.

Адусюль пахла гарэлым. Па дарозе сустрэліся аж тры пажары. Агеньчыкі яшчэ пабліскавалі ў чарнаце, бегалі па асфальтах. Лёвачка з усяе сілы папіхаў, каб хутчэй маму вывезці з горада. Уперадзе Мацвей мармытаў:

— Ад вакзала куча цэгля асталася. Фугаскаю ўцэліў. Рэльсы пакруціла ва ўсе бокі. Вот сіла. Адзін чалавек робіць, а другі разбурае яго работу. Калі няма бога, таго, што папы прыдумалі, то павінен жа быць другі бог. Нехта ж павінен быць такі, каго б і Гітлер баяўся. А як жа ж! Іначай жа і жыць няможна. Як гэта так? Як гэта, каб хто што хацеў, тое і рабіў?

Ніна пра сваё думала. Яе не вельмі падохалі гэтыя бомбы, што нарабілі ўжо столькі разбурэння і пажараў, ёй усё думалася пра Алесіка, хаця б яму там пашчаслівіла ў гэтыя дні. Хаця б у гэтыя дні бог быў з ім. Вайна доўга цягнуцца не будзе, адзін-другі тыдзень. Гэта яна і без газет ведае. Гітлер убачыць, што яму гэта не Францыя, і праз тыдзень папросіцца. Гэта ясна. Алесік бедны толькі напакутуецца гэтыя дні. Там ім гарача. Яна яго бачыць. Гімнасцёрка прэпыленая, прапацелая. Вады ад гарачыні не напіцца: і біклажкі пустыя, і ў калодзежах няма, уся выпіта. А на твары пот — кроплі па бабіне, пілоткаю выцерся — і далей. Міленькія салдацікі, біце іх, біце. Каб яны і нагою не ступілі на нашу зямлю. Каб не дзеці, яна б сама папрасілася да Алесіка ў яго дывізіён. Ніна працягнула назад руку і абмацала маленькую Лёвачкаву ручку. Яна трымалася за задні стаячок каляскі і ледзь прыкметна паварушвалася.

— Спыніцеся. Можа вам цяжка, міленькія, то ўстану, прайду крыху, — раптам сказала яна.

Але каляска не спынілася.

— Сядзі, кажу! — абазваўся Мацвей. — Каля Баркоў будзе гразкае месца, то там сабе пройдзеш з паўкіламетра. А гэтак сядзі.

Увайшлі ў Некрашы ўжо добрым ранкам. На сяле раўлі каровы. І не відаць было, каб пастух іх выганяў. На грудку стаяла фурманка: у саломе дзеці спалі, двое коней падтопталі зялёную канюшыну. Каля каляса сядзела жанчына з маленькім. Маўчала. А вакол яе кружком стаялі мужчыны. Яна ўжо ўсё расказала, адказала на ўсе пытанні і цяпер толькі моўчкі сядзела, трымаючы малое каля грудзей.

ТОЛЬКІ што былі звычайныя пакоі, такія ж, як і ў іншых навукова-даследчых інстытутах. І людзі там чыталі, пісалі, друкавалі на машынах, праглядалі перфастужкі, займаліся звычайнымі на першы погляд справамі. Але вось...

...У глыбокім падземеллі гэтага ж будынка за вамі шчыльна зачыніліся адны цяжкія, быццам чыгунныя, дзверы, потым адразу гэтакія ж другія, потым захінуліся важкія чорныя шторы. Ого, колькі перасцярогі! Што гэта так пільна тут ахоўваецца?

Шчоўкнуў выключальнік, і пад скляпеннямі ледзь бліснула чырвонае святло. І... тах, тах, тах... Быццам з глыбіні Зямлі даносіцца стук невядомага сэрца. Маленькі прыбор, устаноўлены на высокім бетонным пастаменце, нястомна запісвае і запісвае біццё гэтага сэрца. Тах, тах, тах...

Недзе за дзесяткі тысяч кіламетраў, у далёкім Чылі ці ў Токію, у незнаёмым Сенегале ці ў нашым Ташкенце секунду назад здрыганулася зямля. Прыборы, устаноўленыя вось пад гэтымі скляпеннямі, зафіксуюць, запішуць на стужку землетрасенне. Маладзенькая лабарантка апрацуе перфастужку, перададзё яе навуковым супрацоўнікам, і праз некалькі хвілін беларускія вучоныя будуць дакладна ведаць, дзе, калі і якой сілы землетрасенне адбылося на планеце. Дзівосы! Чылі, Токію, Сенегал — і невядомыя беларускі гарадок Плешчаніцы...

Разумееш, што гэты цуд ідзе ад выдатнай, дасканалай тэхнікі. І ўсё роўна ў думках сваіх надзяляеш людзей, якія кожны дзень уваходзяць пад гэтыя

скляпенні, здымаюць паказчыкі прыбораў, пільна сочаць за сейсмаграфічнымі дадзенымі, за зямнымі токамі, запісваюць магнітнае поле, — надзяляеш гэтых людзей цудоўнымі таямнічымі якасцямі. Бо яны бачаць і чуюць тое, чаго не бачым і не чуем мы з вамі. Яны слухаюць Зямлю, слухаюць яе на дзесяткі кіламетраў у глыбіню, на тысячы дзесяткаў, сотні дзесяткаў тысяч кіламетраў у наваколлі.

Яна з'явілася тут неяк нечакана для ўсіх, геофізічная абсерваторыя. А для мясцовых жыхароў было наогул незразумела — чаму менавіта ў іхніх Плешчаніцах, у ціхіх, нічым не адметных Плешчаніцах — раптам абсерваторыя? І чым яна будзе займацца, што тут будуць вывучаць людзі, таксама не ведаў ніхто. Пэўна, надвор'е прадказваць? І ў работнікаў абсерваторыі, блытаючы іх працу з работай метэаралагічнай станцыі, іншы раз пытаюцца: якое заўтра будзе надвор'е?

Праходзіў міжнародны геофізічны год. Па яго праграме на Беларусі, а менавіта ў Плешчаніцах, і была створана гэтая абсерваторыя, адзін з апорных пунктаў навуковых даследаванняў геофізікі Зямлі на захадзе нашай планеты. І цяпер штодзень, кожны тыдзень і месяц, штогод ідуць адсюль патокі інфармацыі ва ўсе саюзнае цэнтр Зямлі — ёсць такія ў Маскве, а адтуль — па ўсім свеце. У суме ведаў, якімі ўзбагачаецца навука аб Зямлі, якія адкрываюць нам адну за адной яе бясконцыя таямніцы, не апошняю ролю адыгрываюць звесткі, што ідуць з Плешчаніц. Нездарма сюды прыязджаюць вучоныя з розных краін: з Польшчы, Югаславіі, Японіі, дамаўляюцца аб сумес-

Фота Ул. Вяхоткі.

Плешчаніцкая геофізічная абсерваторыя.

ных даследаваннях, абменьва-
юцца думкамі, вопытам.

Прыборы працуюць даклад-
на. Але што такое прыборы
без людзей? Без іх ведаў, іх
думак, іх стараных рук і ўваж-
лівых вачэй?

...У Плешчаніцкай геафізічнай
абсерваторыі пабывалі карэс-
пандэнты «Работніцы і сялян-
кі». На беразе вадасховішча,
у цішыні, далёка ад пра-
мысловых цэнтраў, сапраўды ў
поўнай ізаляцыі ад наземных
гукаў, стаіць прыгожы двухпа-
вяховы будынак з плоскім да-
хам. У кабінетах і лабараторы-
ях гэтага будынка мы і пазнаё-
міліся з людзьмі, якія слуха-
юць Зямлю. З Яўгенам Паўла-
вічам Хацько, чалавекам, які
ўзначальвае ўсю навуковую ра-
боту абсерваторыі. З Маргары-
тай Канстанцінаўнай Краўцо-
вай: яна была некалі настаўні-
цай, цяпер навуковы супрацоў-
нік абсерваторыі і адказвае за
вельмі важны і самастойны ўча-
стак даследавання — ўзначаль-
вае лабараторыю зямных то-
каў. З Маргарытай Сцяпанаў-
най Бабушнікавай. Яна шмат га-
доў у самых розных абсервато-
рыях краіны разам са сваім
мужам Міхаілам Сямёнавічам,
вельмі сціплым чалавекам і во-
пытным магнітолагам, апрацоў-
вае і збірае магнітныя дадзе-
ныя Зямлі. З лабаранткай сейс-
малагічнай лабараторыі Лю-
дай Грыбанавай — гэта да яе
першай паступаюць звесткі аб
усіх землетрасеннях, што ад-
бываюцца на нашай планеце. З
Зінай Мікалаевай, тэхнікам ма-
гнітнай лабараторыі, чалаве-
кам, які, паводле вызначэння
Яўгена Паўлавіча, «усё ўмее
рабіць, валодае сакрэтамі мно-
гіх спецыяльнасцей».

— Скажыце чытачам часопі-
са: наша справа — не толькі

і не столькі навука ў чыстым
выглядзе. Навука аб Зямлі так
цесна звязана з практыкай, з
жыццём, са здароўем і добра-
бытам чалавека, што мы нават
не заўсёды ў поўнай меры гэта
сабе ўяўляем. Прадказаць зем-
летрасенні... Вызначыць зако-
ны размяшчэння карысных вы-
капняў — нездарма ж да нас
за кансультацыяй і парадамі
ўвесь час звяртаюцца геалагі
рэспублікі. А сувязь паміж ус-
пыхамі на Сонцы і здароўем
чалавека? Вучоныя ўсяго све-
ту ўсё больш і больш пагаджа-
юцца на думцы, што ёсць тут
непарыўная і пакуль яшчэ вель-
мі загадкавая сувязь. Стан іо-
насферы Беларусі і Прыбалты-
кі... Сувязь Зямлі і космасу...
І многія, многія іншыя пытан-
ні, праблемы і загадкі нашай
матухны-Зямлі.

Свой сціплы ўклад у выра-
шэнне гэтых пытанняў і праб-
лем, такіх важных для нашага
з вамі жыцця, для практыкі на-
роднай гаспадаркі ўносіць Пле-
шчаніцкая геафізічная і яе лю-
дзі, тыя, з кім мы крышку па-
знаёмлілі вас сёння.

Сціплы ўклад? Яўген Паўла-
віч Хацько толькі што вяр-
нуўся з міжнароднага кангрэсу
геафізікаў у Маскве. У навуко-
вых дакладах, паведамленнях
аб адкрыццях, якія прагучэлі з
трыбуны кангрэсу, вучоныя
ўсяго свету неаднаразова пры-
водзілі дадзеныя, якія паступі-
лі з Беларусі. З Плешчаніц...

А. УЛАДЗІМІРАВА

Так вымяраюць магнітнае поле Зямлі. Кіраўнік
групы Міхаіл Сямёнавіч Бабушнікаў і тэхнік-маг-
нітолаг Зінаіда Сямёнаўна Мікалаева.

АДКУЛЬ БЯРЭЦЦА ЎЗОР

Закройшчыца салона «Мара» аглядае фігуру заказчы-
цы, звяртае ўвагу на колер валасоў і вачэй, хутка накід-
вае эскізы. Адзін, другі, трэці.

— З вышыўкай сукенка будзе выглядаць намнога пры-
гажэй, — гаворыць яна. — Нэла Іосіфаўна зробіць усё як
мае быць.

Нэла Іосіфаўна — лепшы майстар у салоне. Яна ўпры-
гожвае сукенкі, блузы, сарафаны тонкімі мудрагелістымі
ўзорамі, нібы запазычанымі ў самой прыроды. Адзенне,
якое заказчыцы атрымліваюць з яе рук, — святочнае, ары-
гінальнае.

Вучыцца да яе прыязджаюць з многіх раёнаў вобласці.

— Выключна тонкі густ!

— Ніколі не затрымлівае заказу!..

Так кажуць таварышы па брыгадзе і заказчыцы.

Малюнкi і мадэлі Нэлы Іосіфаўны ў сакавіку пабывалі
ў Мінску на выстаўцы. Яны былі прызнаны самымі леп-
шымі.

За шторай на вешалках дзесяткі прыгожых сукенак, кас-
цюмаў, камізэлек. Руку Нэлы Іосіфаўны адрозніш беспы-
мылкава — вельмі прыгожа!

— А як жа! — смяецца яна. — АТК у нас строгі, шматлі-
кі: заказчыкі!

Н. ВЯДЭНКА.

г. Віцебск.

ГЛУСКІЯ ТКАЧЫХІ

Вам падабаецца спатры з Глуска?

Напэўна, цяжка адказаць, бо слова спатры знойдзе-
це не ў кожным слоўніку...

А між тым спатры — гэта шаўкавістая прыгожая тка-
ніна з... беларускай асіны. Гэта кошыкі і каробачкі для
кандытарскіх вырабаў, летнія дзіцячыя шапачкі, цюба-
цейкі, капелюшы. Аздаба на плечевых сумачках, аконных
шторах, палавіках — на ўсё гэта ідзе спатры.

Цяпер на Глускім райпрамкамбінаце вытворчасцю
спатры займаецца каля 100 мастачак-ткачых. Сярод іх
такія выдатныя майстры, як Антаніна Курылава, Ганна
Агейчык, Фаіна Медзвядок, Любоў Казімірава. Вынаходні-
кі-рацыяналізатары — ткачыха Зоя Цвірко, стругаль Яўген
Хадановіч, механік Самуіл Сіндзель сканструявалі станкі
для нарэзкі стружкі, мадэрнізавалі старыя ткацкія станы.
Лёгкі паварот рэгулятара — і мяняецца малюнак спатры.
На тым стане можна ткаць «шышачныя» і муравыя па-
лотны, аднатонную і каляровую стужку-пояс. Ткачыхі-мас-
тачкі выпускаюць за год да 500 тысяч палотнаў спатры
і тысячы метраў аддзелачных паясоў — «плёткі».

Прадукцыю глускіх ткачых-мастачак ахвотна бяруць га-
лантарэйныя і кандытарскія прадпрыемствы Прыбалтыкі,
Украіны, Грузіі, ГДР, Чэхаславакіі, Індыі... Паступілі за-
казы з Егіпта і Румыніі.

Больш як 70 ударнікаў камуністычнай працы налічвае
толькі ткацкі цэх. З іх 35 чалавек узнагароджаны ордэна-
мі і медалямі Савецкага Саюза.

Васіль ЛАЎРЫНОВІЧ

Жыві, радуйся!

Соня вярнулася ў пачатку красавіка. Два тыдні яе не было дома. І цяпер, вярнуўшыся, яна дзівілася сама сабе, у якой вялікай краіне жыве. Бо толькі тры дні назад яна каталася на хуткаходных катэрахах па Чорным моры ля Сухумі. У горадзе цвілі ружы, і пах гэтых руж з непрывычкі ап'яняў. А дома ў нізінах яшчэ трымаўся снег.

Баку — горад нафтавікоў, захаплялася Тбілісі, упершыню ў жыцці дыхала саланаватым паветрам мораў Каспійскага і Чорнага.

Дзяўчынкі ўсё дапытваліся, якое яно, мора. І толькі адзін чалавек у хаце нічога не пытаўся. Гэта сваякроўка Соні, Кацярына Раманаўна Моніч. Яна слухала нявестку і думала пра сваё...

Думала, што вось цяпер просты чалавек, простая свінарка, можа ездзіць у такія цікавыя падарожжы, бачыць, што на свеце робіцца, як дзе людзі жывуць. Калгас пучэўку — а каштуе яна 115 рублёў — бясплатна дае. Толькі едзь, толькі глядзі. А яе жыццё было інакшае. На-

ным калгасе намеснікам бухгалтара працуе. Сын таксама не бядуе без хлеба. Ён і нявестка добра зарабляюць. Ды і яе, пенсіянерку, калгас не пакрыўдзіў — 76 рублёў 54 капейкі пенсіі выдзеліў. Жыві, Кацярына Раманаўна, радуйся!

Клопаты пра людзей

— Зальём асфальтам дарогу, пад'езды да хлявоў, а вуліцу плодовымі дрэвамі і ягаднымі кустамі засадзім. Тады будзе парадак. Тады прыязджаўце паг-

Калгаснае поле.

Прышоў з работы муж Коля, калгасны газавік, прыбегла са школы старэйшая, Надзя, і сям'я села вячэраць. Меншыя, Галя і Лена, туліліся да мамы і прасілі:

— Раскажы, дзе ты была!

І яна расказвала ім пра турысцка-экскурсійны цягнік «Беларусь», які называлі «вясковым», бо ехалі ў ім толькі людзі з вёсак — перадавыя калгаснікі, рабочыя саўгасаў. Называла, якія гарады бачыла: Калугу, Курск, Баку, Тбілісі, Батумі, Сухумі, Гагру.

Дзяўчынкі яшчэ малыя, не ведаюць гэтакіх назваў, нават Надзя ў сваім трэцім класе да іх не давучылася. А муж распытвае пра старажытную Калугу — радзіму Цыялкоўскага. І яна ўспамінае, што бачыла ў доміку-музеі выдатнага роданачальніка касманаўтыкі: невялічкую майстэрню, самаробны тэлескоп, прымітыўны станок...

Хадзіла па старым парку, што раскінуўся на высокім беразе Акі, стаяла ля магілы, дзе пахаваны Канстанцін Эдуардавіч. Потым у залах Дзяржаўнага музея касманаўтыкі СССР дзівілася, як даляка зайшла навука, першыя крокі ў якой зрабіў геніяльны самавучка.

— Усё так цікава, так цікава! — паўтарала яна ў захапленні.

Дзівілася Соня, які чысты і прыгожы

ват слова такога — «падарожжа» яна не ведала.

І яна міжволі ўспамінала сваё жыццё пры польскіх панах. Яе «маршруты» былі кароткія: хата, хлёў, палоска зямлі ў полі. І так з дня ў дзень, з году ў год. І клопаты былі не пра тое, каб паглядзець чужыя гарады. Клопат быў — што паесці і што апрануць. З-за паншчыны засталася ў гнілой хаце.

Муж загінуў на фронце ў сорок чацвёртым, бараніў яе з дзецьмі ад ворага. Асталася адна з трыма малымі. Сыну, пры якім цяпер жыве, было тры гады. Як раней, пры тых панах, дык бы загінула з імі — ад голаду прапалі б усе, — думае жанчына, слухаючы шчаслівую гаворку нявесткі.

А калі арганізаваўся ў іх вёсцы калгас, адразу запісалася. На ферму пайшла кароў даць. Потым сем маленькіх калгасаў аб'ядналіся ў адзін і «Рассветам» назваліся. Кароў перавялі ў суседнюю вёску — Харосіцу. Тады яна на свінаферму папрасілася. З таго часу, з пяцідзесят першага года і аж да пенсіі, свінаркай была. І матак даглядала, і на адкорме старалася.

Шэсць гадоў назад яе замяніла нявестка. Кацярына Раманаўна ўжо дома, ля печы тупае, ля ўнукаў. Адна дачка яе на настаўніцу вывучылася, другая ў род-

лядзець, — запрашае калгасны эканаміст Іван Мікалаевіч Хвінеч, намеснік парторга калгаса.

Размова ідзе ля новага двухпавярховага пасёлка з цэглы, у якім жывуць калгаснікі. Быць побач і не зайсці?

Кватэра на першым паверсе. Гаспадыня якраз дома, прыйшла з фермы на абед. Тут яе чакае маленькая Жана. Пакуль мама Люба завіхалася ля цялятак, Жану забаўляў тата, Вячаслаў Шагун, мастацкі кіраўнік калгаснай самадзейнасці. Тата ўдзень свабодны, яго работа пачнецца вечарам, калі з поля, з тока, з ферм прыйдзе моладзь у свой клуб. Тады клуб — цудоўны палац са шкла і бетону — заззяе электрычнымі агнямі, напоўніцца музыкай, і на паркеце танцавальнай залы заскачучы танцоры ў польцы, лявонісе, праплывуць у бальных танцах, якія развучае Вячаслаў, выпускнік Гродзенскага культасветвучылішча.

Мастацкаму кіраўніку — 22 гады. Цялятніцы Любе — 20. Яна скончыла калгасную дзесяцігодку. Жане — 7 месяцаў. Маладая сям'я займае асобную кватэру з трох пакояў, кухні, ваннай, з паравым ацяпленнем — адным словам, з усімі гарадскімі выгодамі. І абстаўлена кватэра так, як у горадзе, і тэлевізар такі самы, і апранаюцца Люба і Вячаслаў, як гарадская моладзь. І каляска ў Жаны

якраз такая, у якіх возяць па Мінску яе равеснікаў.

Пры калгасным клубе працуе дзіцячая музычная студыя — філіял Навагрудскай музычнай школы. Выкладчык студыі — дырэктар клуба Міхаіл Аляксандравіч Анацкі, скончыў музычна-педагагічны факультэт Гродзенскага інстытута.

— Ёсць свой калгасны эстрадны аркестр і, вядома ж, — драматычны гурток і харавы. У калгасе сорак камсамольцаў. Раней было болей, — зазначае Іван Хвіневіч і адразу папярэджвае, — толькі не думайце, што моладзь уцякае з калгаса ў горад. У нас такіх няма. Калі выязджаюць — то толькі каб атрымаць вы-

скінуць з сябе. Свінаферма механізаваная.

З такой жа лёгкасцю, весела гаварыла пра сваю работу даярка Лізавета Аляксандраўна Моніч.

— Вы толькі паглядзіце, якіх дзвюх цялушак прывяла заўчора мая Зорка!

Даяркі толькі што падаілі кароў тут жа, на пашы, і Лізавета Аляксандраўна, нахіліўшыся, прайшла пад электрапастухом, падышла да дваінятак. Цялушачкі ляжалі на траве, грэліся на сонцы.

— Не будзьце гультайкамі. Ідзіце да мамы, малачка папіце, — угаворвала яна іх. Цяляты не хацелі падымацца, не ха-

Аспірант

Адна разумная жанчына, былы старшыня калгаса, Герой Сацыялістычнай Працы Таццяна Восіпаўна Жыгалка сказала мне аднойчы:

— Лягчэй адсталы калгас вывесці ў перадавыя, чым перадавы весці далей.

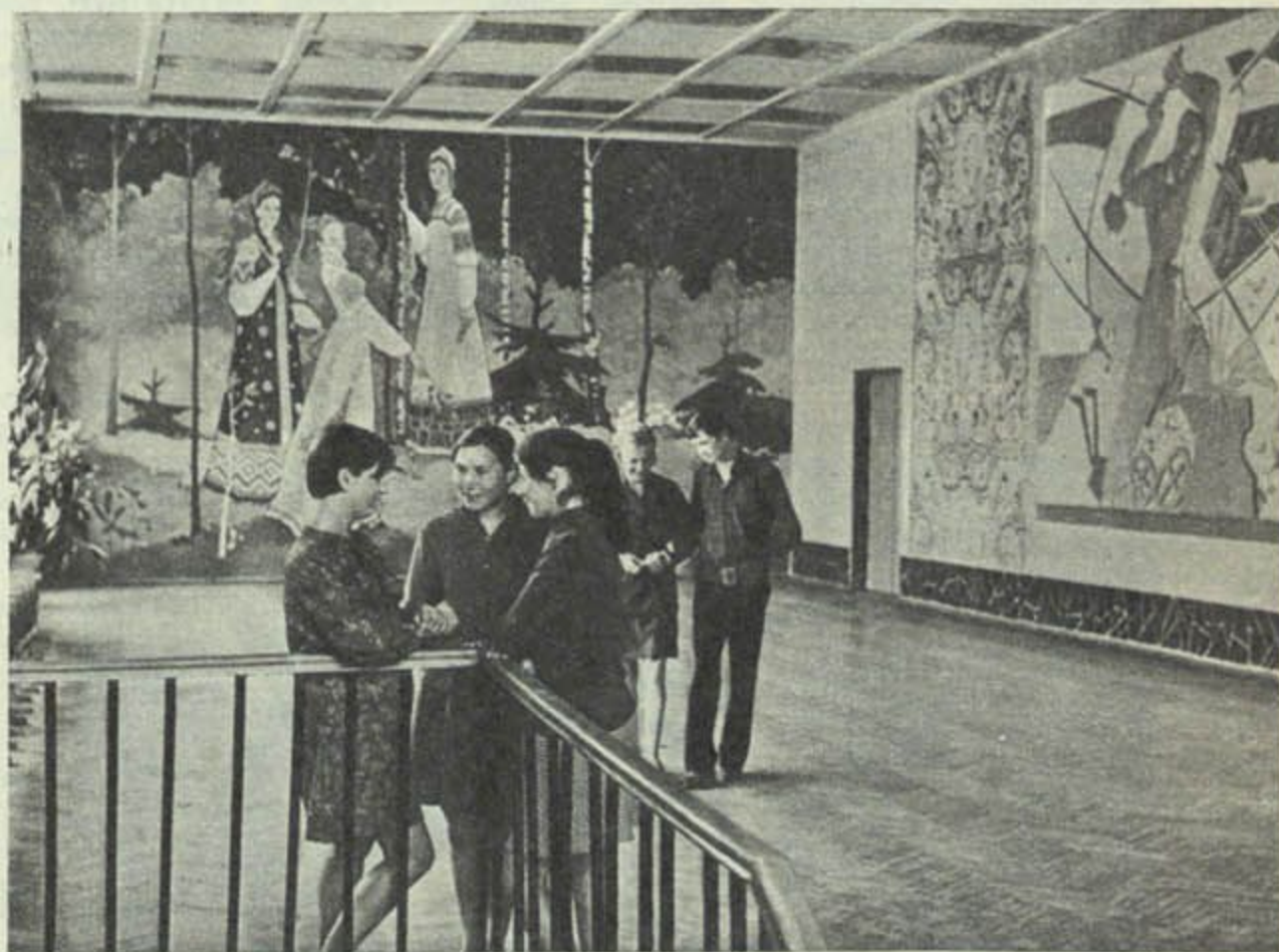
Словы гэтыя я ўспомніла, калі пазнаёмілася са старшынёй калгаса «Рассвет» Васілём Сяргеевічам Кунашкам.

Ён атрымаў у спадчыну ад свайго папярэдніка, Героя Сацыялістычнай Пра-

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Рассвет- значыць світанне

Фота Ул. Вяхоткі.

У танцавальнай зале клуба.

шэйшую або сярэдняю спецыяльную адукацыю. Потым едуць працаваць, куды Радзіма пашле, дзе больш патрэбны іх веды. Усе нашы спецыялісты з вышэйшай адукацыяй, і ўсе свае, мясцовыя. Толькі адзін ветурач прыезджы. А так — сваёй гадоўлі. Нават брыгадзіры паканчалі тэхнікумы. — У голасе яго гучыць гордасць.

Усіх ён добра ведае, пра кожнага можа расказаць. І расказвае, пакуль мы ідзем да свінафермы пазнаёміцца са свінаркай Юняй Іванаўнай Казак.

— У Юні Іванаўны сын Пятро пасля вышэйшага авіяцыйнага ваеннага вучылішча аж недзе ў Прыморскім краі, на рэактыўным самалёце лятае, вартуе граніцы краіны.

І зноў гордасць: маўляў, ведай нашых.

Юня Іванаўна маладжавая мілавідная жанчына, і не хацелася верыць, што ў яе такі дарослы сын.

Яна корміць калгасных свіней, адразу 185 галоў. Свінні ляжалі вялікія, чыстыя. Пасля абеду адпачывалі, паціху, задаволеныя рохкаючы.

Свінарка збіралася дадому, таксама адпачыць. Пра сваю працу яна расказвала з добрай усмешкай, як чалавек, які не вельмі перарабіўся, для якога праца — неабходнасць, а не цяжар, што хочацца

целі ісці і моцна ўпіраліся ў траву джымі пярэднімі ножкамі.

— На нашай ферме сёлета пятыя дваіняты, — пахвалілася Лізавета Аляксандраўна.

Дваццаць два гады доіць яна кароў. Калі пачынала — надоі ледзьве падыходзілі да тысячы кілаграмаў малака ад каровы. Цяпер тры тысячы з гакам. Ды і кароў амаль у пяць разоў больш стала.

Яўгенія Васільеўна Бажко працуе не адыходзячы ад свайго дома — варыць бясплатныя абеды сарака камбайнерам і шафёрам, якія адвозяць ад камбайнаў зерне. Пакуль ідзе ўборка збожжа, калгас дае Яўгеніі Васільеўне прадукты: мяса, бульбу, хлеб, крупы — усё неабходнае, каб сытна накарміць працуючых мужчын абедам з трох страў.

Можна падумаць — раскоша. А праўленне калгаса вырашыла — неабходнасць. На ўборцы дарагая кожная хвіліна. А як пачнуць камбайнеры ездзіць дадому... Ды яшчэ невядома, ці ёсць каму згатаваць той абед у гарачую пару ўборкі. Вось і гатуе на ўсіх Яўгенія Васільеўна.

Калгасу абеды каштуюць каля 1000 рублёў. Але затое людзі накормлены ў час, і ўраджай убіраецца ў самыя сціслыя тэрміны.

цы, цяпер персанальнага пенсіянера Васіля Аляксандравіча Глебкі, перадаваю гаспадарку: 27 цэнтнераў збожжа збіралі з гектара, 214 цэнтнераў бульбы. Амаль 600 тысяч прыбытку давала толькі раслінаводства.

Сёлета з гектара сабралі па 46,4 цэнтнера збожжа. Выпадкова? Не.

Пры былым старшыні Васіль Сяргеевіч быў бухгалтарам калгаса. Ён таксама з мясцовых. У Гродзенскім сельскагаспадарчым інстытуце, а потым у аспірантуры ён атрымаў веды і навучыўся думаць перспектывна. Без гэтага нельга весці далей перадавую гаспадарку.

Калгас мае мяса-малочны напрамак. Галоўная яго задача — адкорм жывёлы: свіней, кароў, авечак. Раслінаводства тут — кармавая база для жывёлагадоўлі. Каб развіваць далей жывёлагадоўлю, трэба павышаць ураджайнасць збожжа з гектара:

Ён ведае севазвароты. Ведае, што найлепшы папярэднік азімых — бульба. Але ж бульбу ўбіраюць у верасні, а азімыя трэба сеяць у жніўні.

І ён распрацаваў свой севазварот, новы, якога яшчэ не ведалі ў нашай краіне. Галоўнае ў ім — удалае размяшчэнне культуры па папярэдніках. Ужо сёлета

сезаварот даў свой добры плён. Хоць ён яшчэ цалкам не асвоены.

Вось гэты васьміпольны сезаварот: бульба, ячмень, лён, азімая пшаніца, цукровыя буракі (ці кармавыя караняплоды, кукуруза), ячмень плюс канюшына, канюшына, ячмень.

Старшыня палярэджваў:

— Такі сезаварот можна ўкараняць пры высокіх дозах арганічных і мінеральных угнаенняў, пры высокай аграэхніцы, і толькі ў гаспадарках мяса-малочнага напрамку.

На бульбяным полі тут заворваюць па 80 тон тарфагноевых кампостаў на гектар. Такія ж высокія дозы ідуць пад кармавыя культуры. Пад астатнія — мінеральныя ўгнаенні, чаго дзе не хапае. Праз кожныя тры гады на чацвёрты поле атрымлівае арганіку. Уносяць яе толькі ўвосень.

Я думала, што сезавароты — тэма яго дысертцыі. Аказваецца — не, хаця магла б і быць. Ён працуе над іншай тэмай — «Эканамічная эфектыўнасць скарыстання высокіх доз мінеральных угнаенняў на лугах і пашы».

— У нас, на Беларусі, гэта «вузкае месца».

І ён яго распрацоўвае.

— А як вашы лугі і паша?

— Ужо ў тры разы павялічылі ўраджайнасць. Бяром па 40 цэнтнераў сена з гектара.

— Гэта мяжа?

— Не.

І ён пачаў гаварыць пра дажджавальныя ўстаноўкі, ужо закупленыя калгасам, каб не высушвала сонца лугі, як сёлета. Называў лічбы мінеральных угнаенняў, якія ўносяцца пад травы, расказваў пра высокую культуру земляробства.

Мы былі ў яго маленькім кабінэціку. Ён тут не заседжаецца. Яго сапраўдны кабінет — гэта лугі, паша, поле, ферма. Там збіраецца матэрыял для дысертцыі. І цяпер ён спяшаўся на ток, дзе кіпіць работа, ідзе апрацоўка, сушка выдатнага ўраджаю, сабранага на бедных калісьці землях.

— Павелічэнне ўраджаю бязмежнае, — гэта словы старшыні калгаса, будучага кандыдата навук.

Пад гэты «бязмежны» ўраджай буду-

юцца ўжо новы зерняток, зернясклад.

Будуецца свінаферма на дзесяць тысяч галоў адкорму ў год. Будуецца асобнае радзільнае памяшканне для кароў. Будуецца гандлёвы гарадок, дзіцячыя ўстановы і, вядома ж, дамы для калгаснікаў. Паўтара мільёна рублёў выдзелена сёлета ў калгасе толькі на будаўніцтва. Яны будуць асвоены.

Мы пакідалі калгас пад вечар. Сонца ўжо вісела нізка над лесам, але на палях яшчэ ракаталі камбайны, да зернятка адна за адной імчаліся машыны з зернем. На вуліцах вёсак было бязлюдна. Калгаснікі рупіліся хутчэй сабраць ураджай.

Думалася пра сустрэчы з імі, з добрымі працаўнікамі, разумнымі гаспадарамі, з моладдзю, якая пачынае свой полёт на моцных крылах. І яшчэ думалася, што вось так, паступова і няўхільна, сціраецца тая грань, якая вякамі стаяла між горадам і вёскай.

Рассвет — гэта світанне, гэта пачатак новага дня.

Навагрудскі раён

На пашу прыйшла калгасны селекцыянер Ганна Хвінэвіч.

Цялятніца Люба Шагун з малой Жаначкай.

І радуецца новаму ўраджаю школьніца Клава Палашук.

БАЦЬКА наш Нёман... А тут, на Уздзеншчыне, каля Галавачоў, ён зусім не падобны на паважнага бацьку. Хутчэй на гарэзлівага, свавольнага падлетка. Набіраючы сілу, высветлены і прагрэты сонцам, ён пяшчотна лашчыцца да берагоў. І нібы ў адказ на яго ласку берагі надарылі яго на дзіва багатымі краявідамі. Павольныя хвалі, вызалачаныя сонцам палі, ледзь чутны дотык ветру, напоенага тонкім водарам спелых яблыкаў...

Шчаслівыя, мусіць, людзі, што жывуць тут, ля берагоў Нёмана. Колькі ні прыходзіш сюды на бераг — ніколі не нада-

магчы, я так і застануся інвалідам на ўсё жыццё. Можна і не варта ўсё гэта пісаць, але часам хочацца расказаць усё, што набалела». Почырк акуратны, літары роўненькія.

— Хто пісаў гэтае пісьмо, Леаніда?

— Я сама.

Гляджу на скручаныя хваробай пальцы і, напэўна, не магу скрыць здзіўлення. І зараз жа Ганна Баніфацеўна, перахапіўшы позірк, птушкай кідаецца да шафы і вымае штосьці яркае, палымнеючае фарбамі. Вышыўкі.

— Сама, сама вышывала... Яна пяшчотна праводзіць ру-

ка, у іх свае сем'і. А мама — колькі можа мама, на якой у семдзесят адзін год ляжыць столькі клопатаў і абавязкаў...

— У райсабесе ведаюць пра вас?

— Напэўна: я ж атрымліваю пенсію...

Пенсія. Гэта яшчэ не ўсё, што трэба Леанідзе. Але як бы ні было горка ў гэтым прызнацца, робіцца ясна: пра Леаніду забыліся. А яна лічыць, што хадзіла на работу людской увагі, нібы на конт пенсіі, нельга.

А можа яна мае рацыю? Бо чулася толькі тады чулася, калі яе не трэба выклікаць, як хуткую дапамогу. Хіба паста-

жыцца. Я пераадолела распач, прымусіла сябе ачунаць ад гора, узяцца за вучобу. Скончыла васьмігадовую школу і паступіла ў завочны ўніверсітэт імя Н. К. Крупскай. Я так гора-ча палюбіла мастацтва, што забылася на хваробу. Цяпер свет без мастацтва для мяне не існуе. У мяне ёсць мэта, жыццё мае зрабілася больш разнастайнае, я ніколі не сумую, а калі пераношу на паперу ўсё, што бачу і адчуваю, — я шчаслівая. Сёлета я канчаю вучобу, атрымліваю атэстат. Займаюся паспяхова, спадзяюся здаць нядрэнна. У мяне ёсць шмат работ, якія адзначаны педагогам як лепшыя. Вось пакуль усё, што я хацела Вам напісаць. Хачу запрасіць Вас у госці, думаю, што асобныя моманты з майго жыцця памогуць іншым знайсці сябе. З павагай Людміла Баборык».

Першая нечаканасць у Валдоцішках; Люды Баборык няма дома.

— Валька, бажы пашукай Люду: скажы, няхай вяртаецца, да яе тут прыехалі!

Вырашаем зрабіць прасцей: садзім Вальку, якая дагрызае яблык, у машыну і едзем на луг.

Люда відна здалёку.

Да каляскі на трох колах прыроблены столік, на ім пэндзі, фарбы, алоўкі. Праз Людміліна плячо відаць, як падымае на малюнку галаву вунь той журавель ля студні, што захаваўся да гэтага часу.

Люда рашуча распускае дзіцячую гвардыю ва ўзросце ад трох да сямі гадоў, што імгненна вырасла вакол нас. Сціпла адыходзяць убок жанчыны, з якімі яна толькі што абмяркоўвала нейкія жаночыя справы. Падаюць на зямлю налітыя яблыкі — раз-пораз, а перада мною гартуюцца старонкі Людмілінага жыцця.

— Людзей я бачыла ўсякіх: і дрэнных, і добрых. Але на добрых мне пашанцавала больш. Ужо калі захварэла, чыкільгала з кіёчкам, займалася са мною настаўніца Аляксандра Іванаўна — прозвішча не памятаю. Пераводзіла з класа ў клас. Потым памагала Станіслава Войткун, зараз яна настаўніцай у Пагародна. У яе таксама жыццё нялёгкае было, яна чужое гора разумела. А больш за ўсіх зрабіў для мяне адзін чалавек. Жыла ў нас на кватэры настаўніца Ніла Мікалаеўна Кірджук. Вось яна праз увесь час казала мне: трэба вучыцца, вучыцца, вучыцца. Вучыцца, перамагаючы хваробу і акалічнасці. Ubачыла, што я маю нядрэнна, і гаворыць: табе, Люся, патрэбна мастацкая адукацыя. Ніла Мікалаеўна сама працавала, займалася завочна, але ў яе заўсёды для ўсіх быў час: радыё ў мяне сапса-

ЧУЖАЯ БЯДА

кучыць бачыць, адчуваць яго растучую сілу. Шчаслівыя...

Шчасце не выпадае ўсім пораўну. А ў гэты ахайны домік непадалёк ад Нёмана прыйшла бяда. Прыйшла ды і асталася назаўсёды з маленькай дзяўчынкай. У адзінаццаць гадоў хвора Леанідзе Шпакоўскай паставілі дыягназ: пухліна спінонага мозгу. Аперывалі, спрабавалі дапамагчы. Але не заўсёды медыцына ўсясьліная. Адняліся ногі, дэфармаваліся пальцы рук. Вось ужо дваццаць гадоў Леаніда прыкавана да ложка.

Паабяпал сцежкі, што вядзе да дома, ківаюць галоўкамі жоўтыя і чырвоныя вяргіні. Ляскае клямка, нібы надвая падзяляючы свет: той, бесклапотны і сонечны, з аднаго боку, і гэты, замкнёны ў чатырох сценах, Леанідзін. У чыстым пакоі блішчаць старанна вымытыя шырокія маснічны. Простая ўтульнасць сумяшчае адначасова рысы сучаснага і ранейшага вясковага побыту: тэлевізар і традыцыйны сямейны партрэт, радыёпрыёмнік і памідоры, што даспяваюць на падаконніку.

На ложку, прысунутым да акна, — Леаніда. Твар, рукі — белыя, зусім незнаёмыя з сонцам. Штось дзіцячае ў спалоханых ад неспадзеўкі вачах і вынашаны, шматгадовы смутак. І такія ж вочы ў Ганны Баніфацеўны, маці Лёні. Толькі твар яе знаёмы з сонцам і ветрам ад ранняй вясны да позняй восені, а рукі — з любой вясковай работай...

Цяжка рабачы тэма нават са знаёмай фразы: вы пісалі ў рэдакцыю?.. Трэба будзе вяртаць душу пытаннямі, без іх, як ні дыпламатычнай, не абысцясі.

«Апошнія дзесяць гадоў нікуды не звярталася, ведаю, што мне ўжо ніхто не здолее па-

кой па вышытых кветках: божая, каной якіх намаганняў нараджаліся гэтыя кветкі і гэтая мярэжка: нітку і іголку трэба трымаць кончыкамі хворых пальцаў...

— Цяпер ужо не магу. Горш зрабілася з рукамі, — гаворыць Леаніда. — Хоць бы хутчэй зіма...

— Чаму?

— Улетку дні такія доўгія, цягучыя. Узімку хоць можна тэлевізар глядзець...

Яна з дакорам глядзіць на сонца, што разгулялася па пакоі. У яе акне не відаць вуліцы — толькі кавалак агароду. Усім нам, занятым справамі, у вечнай спешцы, у вечным недахопе часу не зразумець, якое гэта цяжкае выпрабаванне — адлічваць хвіліны на адным і тым жа месцы. Калі вы чакалі цягнік, аўтобус, самалёт, вы ведаеце, наколькі падаўжаюцца хвіліны. У Леаніды няма нават цягніка, які трэба чакаць. І так суткі, месяцы, гады.

Чым далей, тым больш бязрадасная наша размова і ўсё больш відавочная прычына, якая прымусіла прыкаваную да ложка дзяўчыну ўсумніцца ў чалавечай дабраце і чуласці. Адзінаццацігадовая дзяўчынка пакінула школу па хваробе. У класным журнале ставілі спачатку «не была». Потым зусім знікла прозвішча Леаніды са школьных спісаў. І ніхто не спытаўся, не ўспомніў, што закон усенавуча аднолькавы і для хворых дзяцей, і для здаровых, што дзяржава нават бярэ на сябе выдаткі па хатнім навучанні. Так і зніклі з жыцця Леаніды школьныя сяброўкі, сябры, настаўнікі. Нікога не аказалася побач. Схапілася за кнігі (кніга — сябар самы надзейны і бездамоўны). Перачытала ўсё, што было пад рукой, — больш кніг не аказалася, не было каму іх прыносіць. Сёстры далё-

віш каля кожных дзвярэй чэхаўскага чалавека са званочкам, які мог бы абуджаць спачуванне да чужога лёсу?

...Вяргіні па краях дарожкі з дакорам ківаюць чырвонымі і жоўтымі галоўкамі. Заціснуўшы пад падбародкам ражкі хусцінкі, сумна глядзіць услед старая жанчына. Працавітая, нястомная вясковая жанчына, якая дваццаць гадоў нясе цяжар догляду чалавека, прыкаванага да ложка: карміць, мыць бялізну, падаваць, прыбіраць, адносіць. І хто не схіліць галаву перад цяжкім подзвігам маці, якая глядзіць зараз услед сухімі, выплаканымі вачыма...

Чаму так здарылася? Чаму побач з Леанідай не апынулася нікога, хто мог бы дапамагчы ёй хоць бы парадай? Ёсць нямала людзей, якіх таксама напаткаў цяжкі лёс.

Па збегу акалічнасцей, адначасова з пісьмом Шпакоўскай прыйшло ў нашу рэдакцыю яшчэ адно, з вёскі Валдоцішкі Воранаўскага раёна. Я дала пачытаць гэтае пісьмо дзяўчыне з Галавачоў.

«Добры дзень, паважаная рэдакцыя!

Я калісьці пісала Вам, і Вы мне памаглі. Цяпер я не маю патрэбы ў дапамозе, а пішу проста так, як лепшаму свайму сябру. Цяпер мне 32 гады, жыццё мае змянілася.

Жыццё мае склалася трагічна. У восем гадоў захварэла на поліяміэліт, засталася інвалідам першай групы. Здавалася, усё для мяне скончана, лячэнне ніякага выніку не дало, я лічыла сябе чалавекам страчаным для грамадства і чакала смерці, якую часам хацела наблізіць сама. І ўсё-такі гэтага не здарылася дзякуючы добрым людзям, якія стрэліся на маім шляху. Яны дапамаглі мне паверыць у сябе і вярнуцца да

валася — не забылася, купіла і прывезла — слухай. Зараз яна ў Мастоў жыве і працуе, але дагэтуль не забывае, прыязджае, клапоціцца, піша мне пісьмы.

— Слухаю аднойчы перадачу з Масквы. Даведалася, што ў Маскоўскі народны ўніверсітэт аб'яўляюць набор. Слухала краем вуха, не ўсё ўлавіла. Напісала пісьмо ў Маскву, выслала два альбомы. Мне адказалі, што ва ўніверсітэт паступіць я магла б, але патрэбна адукацыя не менш 8 класаў. Узялася за вучобу. Зварнулася ў школу за дапамогай. Настаўнікі да мяне дадому прыходзілі. Скідак, дзякуй ім за гэта, не рабілі. Спаганялі строга па ўсіх прадметах. Экзамены дома ў мяне прымалі: з асістэнтамі — як мае быць. І вось паступіла я ў заочны ўніверсітэт. Часу на ўсё не хапае. Вы не глядзіце, што ў мяне такія рукі (пальцы ў Люсі дэфармаваны), я ўсё ўмею: і карункі плесці, і варэнне варыць, і шыю, і вышываю. Толькі вось няма вольнай хвіліны, на ўсё не хапае часу...

— На сяброў я багатая. Патрэбна машына — старшыня калгаса заўсёды ўважыць. Вельмі люблю моладзь. Вось і цяпер мне пастаянна памагаюць Ліля Герасімовіч, Валя Дулевіч.

Потым мы сядзім перад ганкам, і Валя, загарэлая, зграбная, у міні-сукеначцы, адзін за адным выкладвае малюнкi. Перад намі Валдоцішкі то ў веснавым яблыневым уборы, то ў барвовым водбліску восені, то ў буйнай спеласці лета. Мастоў ля рэчкі, родныя бярозы, першая веснавая адліга. Мы, здаецца, ужо спрачаемся. Лаўлю сябе на тым, што забылася пра Люсіна становішча. І добра: яна не церпіць скідак.

— Ныць не люблю!

Па тым, як слухаюцца яе дарослыя і дзеці, як лічацца з яе думкай, ясна: здолела, як кажуць, паставіць сябе. Выстаяла. Вытрывала. Знайшла сябе. Магчыма, таму, што моцная воля і духам, або таму, што ў розны час розныя людзі не пабаяліся ўзяць долю яе бяды на свае плечы.

Вялікае гэта шчасце сустрэць на шляху добрых людзей. І дабрата дабраце не роўная. Ёсць дабрата жаласлівая, яна расслабляе, а ёсць дабрата дзейсная, без сюсюканняў і прымавак, без скідак на цяжкасці. Гэтая дабрата якраз вось і ставіць на ногі чалавека, вяртае веру, любоў да жыцця.

Я веру, што і ў Леаніды будуць сябры, што яна на свае вочы ўбачыць дарагі Нёман, яго непараўнаную прыгажосць. Інакш быць не можа. Не павінна быць!

В. КАРАЛЁВА.

З ЛЮДЗЬМІ, ДЛЯ

На злёце выпускнікоў сельскіх школ выступаў механік аднаго з калгасаў раёна. Гаварыў пра зямлю: цёпла, проста і хораша, як чалавек, што не раз чуў яе выяснае дыханне, з лёгкім сумам прыкмячаў асеннюю застыгласць. Словы яго шчыра і добра краналі патаемныя думкі вясковых хлопцаў і дзяўчат, якіх не так ужо і цягне ў той горад.

Люба сядзела ў сярэдзіне залы, сярод сваіх, бабініцкіх. Яна не надта любіла слухаць прамовы, а тут хацелася, каб пажылы гэты чалавек пагаварыў з імі, маладымі, яшчэ і яшчэ. Але вось назвалі яе прозвішча. Яна напавіла светлыя, каротка падстрыжаныя валасы, пайшла да трыбуны. І там ужо разгубілася. Ды так, што не магла звязаць двух слоў. Сакратар райкома партыі падбэдзёрыў:

— Ну, што ты, Люба? Раскажы вось, як працуеш, як дарогу сваю выбірала. А то ты толькі на справе малайчына, — пажартаваў ён. — Сёння і на словах трэба...

Шчыра кажучы, на словах у Любы Тарпачовай выходзіла не вельмі. Расказала пра сябе, як умела, і, здаецца, залішне каротка. Скончыла так: ідзіце, маўляў, дзяўчаты, на трактар і не бойцеся гэтай мужчынскай прафесіі.

І ўсё ж пасля яе слоў пляскалі ў далоні доўга і дружна.

...Мінула вясной, адным з красавіцкіх ранкаў, Люба першая завяла свой трактар, выехала за вёску. Прыгавала ўжо сонца, лёгкае мроіва трымцела над полем, і так лёгка было на душы, што Люба заспявала паціху. Песня лілася сама сабой, а дзяўчына ўспоміла, як першы раз падышла да свайго трактара.

— Бач, хлопцы, — кінуп смяшліва хто-

сьці з мужчын, — дзяўчаты на трактар пайшлі!

— А ты не вельмі здзіўляйся, — зазначыў дзядзька Яша, лепшы механізатар саўгаса Якаў Біндараў. — Яна не толькі тут, а і на цаліне спраўлялася.

Прыціх чалавек. І Люба таксама прамалічала, калі ўжо за яе сам дзядзька Яша заступіўся.

А цалінную зямлю яна дапраўды ведае. У спякоту цвёрдая, як камень, а ледзь дождж — вязкая, ні прайсці, ні праехаць. Люба там, у Карагандзінскай вобласці, трактарысткай стала. Думала, назаўсёды там астанеца. Ды прыехалі нека сям'ёй у водпуск у саўгас «Бабінчы». І такім было ўсё тут родным і бліжнім, што і Люба, і брат Мікола, таксама механізатар, парашылі нікуды больш не ехаць.

Вось і край поля, з якога пачынаць трэба. Лёгка саскочыла, прычпіла бароны-зігзагі.

Матор загудзеў больш натужна. «Цяпер да абеду без перакураў», — рашыла.

Пад'ехаў дырэктар саўгаса, пагаварылі хвілінку.

— Калі мяркуеш управіцца?

— А сёння, глядзі, і закончу.

— Добра было б. Зараз, Любачка, кожны дзень на ўліку...

Газік выскачыў з узмежка на дарогу, лёгка запыліў па ёй. Люба кранула трактар.

Тады, пасля цаліны, Мікола адразу пайшоў на трактар. А Люба... Люба засаромелася. Разоў колькі падыходзіла да саўгаснай канторы. Ды так і не адчыніла дзвярэй.

...У Оршы, на льнокамбінаце, было

ЛІСТАПАДАУСКІ КІНАЭКРАН

Шырокаэкранная мастацкая кінааповесць «Афіцэры», створаная на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горкага па сцэнарыі Б. Васільева і К. Рапапорта, — расказ пра гісторыю станаўлення Савецкай Арміі.

— Вайсковая прафесія, — гаворыць пастаноўшчык карціны Уладзімір Рагавы, — гэта прафесія вельмі важная. І калі мы

хочам нармальна жыць, гадаваць дзяцей і думаць пра будучыню, то павінны памятаць пра людзей гэтай прафесіі, ставіцца да іх з найглыбейшай павагай і ўдзячнасцю за тое, што яны зрабілі і робяць для нас. Фільмам «Афіцэры» я хацеў напамінаць моладзі, што сёння мы карыстаемся дабротамі, заваяванымі для нас людзьмі, якія выбралі сабе вайсковую прафесію. З экрана раскажваецца пра тры пакаленні патомнай афіцэрскай сям'і, пра пераёмнасць і рост нашага савецкага афіцэрскага, пра дружбу.

Героі нашага фільма — Аляксей Трафімаў, удзельнік грамадзянскай вайны, рэвалюцыйных падзей у Іспаніі, Вялікай Айчыннай вайны, буйны ваенны спецыяліст; яго сын Ягор, адважны танкіст, Герой Савецкага Саюза, які загінуў на фронце ў 1943 годзе. Другі сын, Іван, кадравы афіцэр, ужо ў нашы дні закончыў ваенную акадэмію з залатым медалем. Унук Ваня — выхаванец Сувораўскага вучылішча.

Лёс герояў фільма цесна пераплецены з жыццём краіны, з

Кадр з кінафільма «Смяротны вораг».

ЛЮДЗЕЙ

цікава і весела. Такі калектыў, столькі моладзі! І працаваць, і адпачываць хараша.

Бралася на вясну. Неяк, слухаючы радыёперадачу пра сельскую моладзь, Люба сказала сваім новым сяброўкам:

— А я, дзяўчаткі, пайду з камбіната. У вёску сваю, на трактар.

— Нікуды ты, Любка, не пойдзеш, — перабілі яе. — Так, размовы адны. Мінутка такая наляцела. — І выключылі дынамік.

— Не чапай, — ціха папрасіла Люба. — Хай гаворыць...

І назаўтра занесла заяву ў аддзел кадраў...

Церабілі лён. Люба чакала, пакуль спадзе раса, і з той пары да вечара была ў полі. Часам штосьці не ладзілася, бо рабіла гэта ўпершыню, і тады прыходзіў на дапамогу дзядзька Яша — ён працаваў на льнокамбайне. Выбрала Люба Гарпачова 30 гектараў. Яно, вядома, не шмат, але для пачатку нядрэнна. Цяпер сярод механізатараў саўгаса яна была свой чалавек, і ніхто не думаў кпіць з яе «нежаночай» прафесіі.

Праўда, было адзін раз. Раскісла вясенню дарога, распаўзлася, Любін «ДТ-20» з прычэпам заграз ледзь не па восі. Люба тузанула яго раз-другі — ні з месца. Абышла, аглядзела: села намертва!

Ззаду нарастаў гул. Глянула — той жа дарогай ішоў «Беларус». «Вось і дапамога», — уздыхнула з палёгкай.

Знаёмы трактарыст спыніў трактар, адчыніў дзверцы:

— Сядзім?

— Стаім.

— Ну, пастой, а я пакуру.

— Як гэта пакуру? Ехаць жа трэба!

— А я не трымаю. Едзь.

— То памажы.

— Памажы-ы... Казаў, не дзеўцы на трактары месца, — і спакойна зацягнуўся цыгаркай.

— Ну і к-каціся... — Люба не знаходзіла слоў.

— Што ты? Я ж пажартаваць хацеў.

— Так не жартуюць. Усё, — і загнушыла матор.

Трактарыст нешта гаварыў, апраўдваўся, але дзяўчына не азвалася, нават не глянула больш у яго бок. Паціснуў плячымі, наддаў газу.

Люба прыехала мо праз гадзіну. Як выбралася — ніхто не ведаў. Але тое, што было на дарозе, ведалі ўсе: з ніякавым выглядам расказаў той самы трактарыст.

— Знайшоў з чаго жартваць, — зазначыў нехта.

— З характарам дзяўчыны, — адгукнуўся другі.

Доўга не лажылася зіма. З нейкай паспешлівасцю падаў мокрый снег і тут жа раставаў. Малым трактарам пільнай работы не было, і Люба занялася рамонтам.

Новы дырэктар саўгаса Сцепаненка (былога ўзялі на работу ў вобласць) спытаўся:

— Як ты, Люба, глядзіш на такую прапанову: узначаліць механізаванае звяно па вырошчванні лёну?

— Я і сама думала, Станіслаў Міхайлавіч. Толькі не ўзначальваць, а проста быць у звяне.

— А ты падумай, як звеннявой быць. Бяры да сябе Міколу, брата.

— Дык гэта ўжо будзе камсамольскае звяно!

— Во-во, камсамольскае.

Задуму ўхвалілі ў райкоме камсамола. А потым Люба Гарпачова з Мікалаем Парчэўскім — звеннявым па вырошчванні бульбы калгаса імя Заслонава — звярнуліся да ўсіх маладых механізатараў Аршаншчыны. Зварот іх знайшоў шырокі водгук.

Вясна мінула, як і мае быць, з салаўінымі песнямі на вячэрняй зары, з цёплым бэзавым пахам роднай вуліцы. А Люба рупілася ў полі. Пасля зацяжных халадоў раптоўна пачалася сухмень, і поле перасыхала, услед за сеялкай сыходзіла густым бялёсым пылам. «От, згадзілася на сваю галаву, — калі-нікалі думала Люба. — Высахне ўсё, згарыць — вась табе і звяно, вась табе і камсамольскае». Думала нават пасля работы, і тады салодкі бэзавы пах здаваўся нейкім гаркавым.

Але праліўся дождж раз, другі — і адлягло ад сэрца. Як толькі настала пара, апрацавалі пасевы хімікатамі, і вась шугае Любін лён сіню хваляй, і здаецца, што гэта само неба ўпала і накрыла ўсё наўкола сваім блакітам.

...Люба толькі паспела пераапрацуцца пасля работы, як адчыніліся дзверы, і парог хаты пераступіў пажылы чалавек.

— Вечар добры. Да вас, Любоў Іванаўна. За парадай і дапамогай.

Люба разгубілася. «Іванаўна... За парадай і дапамогай...» Да каго гэта? Да яе?

Так, да яе, да дэпутата абласнога Савета дэпутатаў працоўных. За яе, Любу Гарпачову, галасавалі і аднавяскоўцы, і жыхары іншых вёсак. Так што, Любоў Іванаўна... за парадай і дапамогай. Прывыкай, калі выбрала для сябе такую вась дарогу-пуцявіну: з людзьмі, для людзей.

Ф. КУЛАКОУ

Саўгас «Бабінічы»,
Аршанскі раён.

лёсам усяго савецкага народа. У галоўных ролях здымаліся Георгій Юматаў, Алена Пакроўская, Васіль Ланавой, Наталля Рычагова, Андрэй Громаў.

У аснову сцэнарыя мастацкай кінааповесці «Смяротны вораг» вытворчасці кінастудыі «Мас-

фільм» пакладзены аповяданні Міхаіла Шолахава «Смяротны вораг» і «Двухмужняя». Аўтары сцэнарыя Арнольд Вітоль і Яўгеній Матвееў, рэжысёр-пастаноўшчык Яўгеній Матвееў.

Час дзеі фільма — першыя гады рэвалюцыі, станаўленне новых чалавечых адносін.

Галоўныя ролі выконваюць Яўгеній Матвееў, Жана Прахараў, Пётр Глебаў, Станіслаў Чэкан, Мая Булгакава, Валянціна Уладзімірава, Георгій Віцын.

1941 год... Узброеныя да зубу фашысцкія арміі рвуцца наперад. З прыфрантавых гарадоў і сёл эвакуіруюцца насельніцтва. Юнакі і дзяўчаты, якія нядаўна скончылі школу, сапраўдныя патрыёты свай Радзімы, бяспрашныя камсамольцы і камсамолкі выбіраюць цяжкі, небяспечны шлях барацьбы супраць фашысцкіх захопнікаў, ствараюць у Сімферопалі падпольную арганізацыю, друкуюць і распаўсюджваюць зводкі Саўінфармбюро і антыфашысцкія лістоўкі, узрываюць склады гаручага і боепрыпасаў... Подзвігу юных

патрыётаў прысвечана новая грузінская мастацкая кінастужка «Дзяўчына з камеры № 25». Аўтары сцэнарыя Рэзас Эбралідзе і Георгій Северскі (пры ўдзеле Ул. Максімава), рэжысёр-пастаноўшчык Давід Рандэллі.

У галоўных ролях заняты Манана Мдзівані, Атар Кіпіяні.

Шырокаэкранная мастацкая кінааповесць «Пра каханне» створана на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горкага рэжысёрам Міхаілам Богіным па сцэнарыі Юрыя Клепікава. Гэта гісторыя маладой жанчыны, якая адвагае кампраміс, праяўляе высокую патрабавальнасць да сябе і навакольных.

Галоўныя ролі выконваюць папулярныя кінаакцёры Вікторыя Фёдарова і Алег Янкоўскі.

Нашым маладым сучаснікам прысвечана ўзбекская мастацкая кінастужка «Сляпы дождж», пастаўленая рэжысёрам А. Кабулавым па сцэнарыі А. Якубава.

Карціна расказвае пра маладых медыкаў, іх вучобу і працу, пра маральнае характава савецкай моладзі.

Кадр з кінафільма
«Афіцэры».

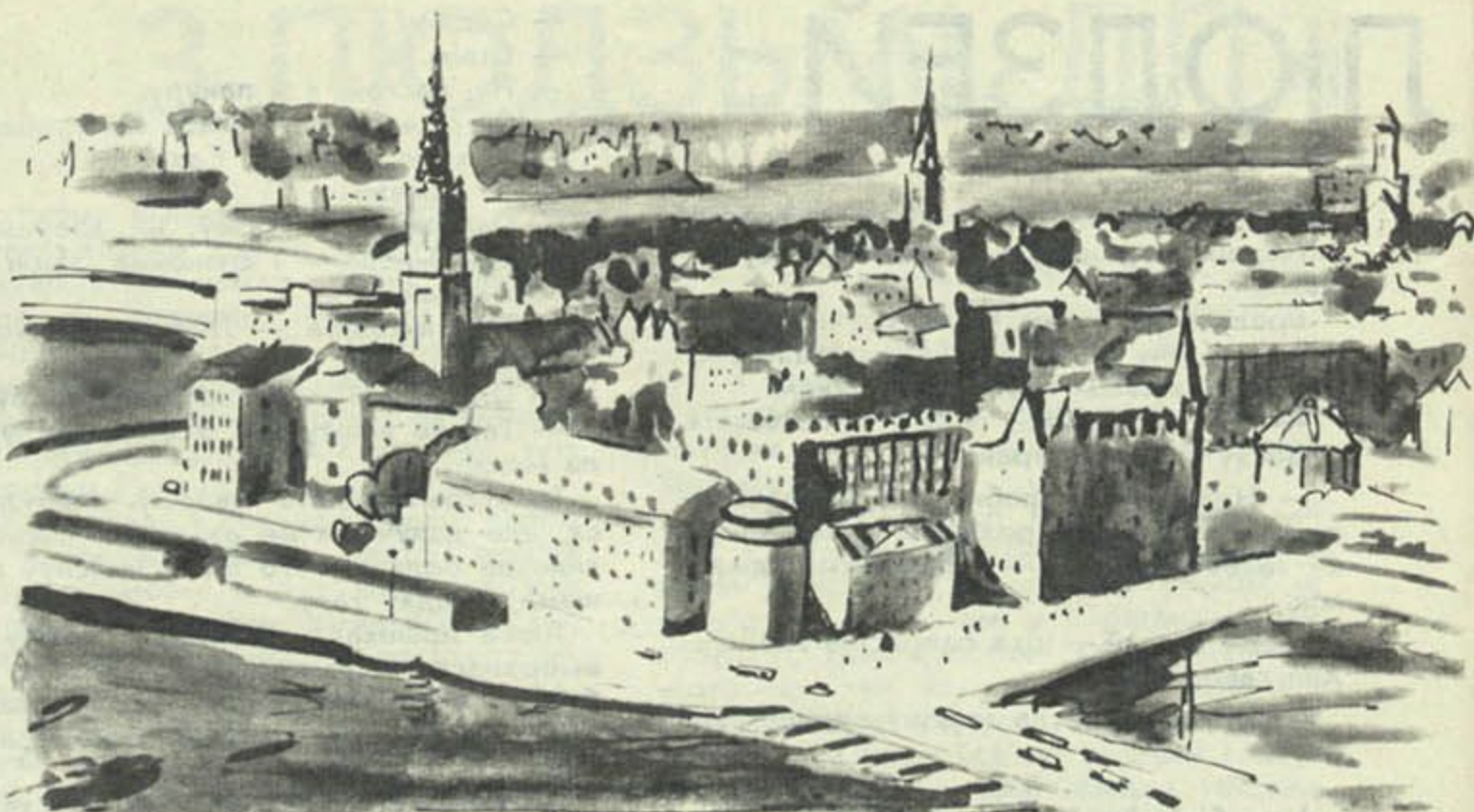
Жыццю сучаснага эстонскага сяла прысвечана новая шырокаэкранная мастацкая кінааповесць «Сем дзён Туйзу Тааві» вытворчасці кінастудыі «Талінфільм». Галоўны герой аповядання — малады рыбак Туйзу Тааві.

Р. КРОПЛЯ.

ЯКАЯ ТЫ, ПАЎНОЧНАЯ СУСЕДКА?

У канцы чэрвеня гэтага года ў паўночны горад Швецыі Лулеа з'ехаліся прыхільнікі міру—з Нарвегіі і Фінляндыі, з Савецкага Саюза, з розных яго рэспублік, каб прыняць удзел у днях міру і дружбы і пабываць на свяце з выпадку 350-годдзя горада Лулеа.

Мне пашанцавала пабываць не толькі на поўначы гэтай краіны, але і на яе поўдні, у сталіцы Стакгольме і іншых гарадах. Аб некаторых уражаннях ад сустрэчы са шведамі, і асабліва са шведкамі, і хочацца мне раска-заць.

Стакгольм.

Мал. Ю. Пучынскага.

Неаднойчы мы ў Швецыі спыняліся ля помнікаў, прысвечаных маці і дзіцяці. Як і ўсюды ў свеце, і тут з гэтымі сімваламі жыцця на зямлі звязваюцца надзеі на мір, шчасце і радасць.

Мы ведаем, што шведы міралюбныя. Яны, як і мы, асуджаюць брудную вайну ў В'етнаме і імкнуцца дапамагчы в'етнамскаму народу. Мы сустрэліся з людзьмі, якія ходзяць з кватэры ў кватэру і збіраюць грошы для дапамогі В'етнаму, яго маткам і дзецям. Фонд дапамогі ўвесь час расце. На сустрэчы з прадстаўнікамі прафсаюза адна пажылая жанчына сказала:

— Чаму павінны паміраць дзеці, чаму павінны галадаць дзеці? Шведы ўяўляюць сабе, што такое вайна, хоць мы ўжо і не ваяем 157 год. Калісьці Швецыя была спустошана, бо каралі ўвесь час ваявалі, і швед не меў чым пракарміцца. Шмат хто кідаў сваю зямлю і шукаў шчасця на чужой зямлі. Цяпер мы маем чым карміць нашых дзяцей, у што іх апраўняць. І гэта дзякуючы міру і працы. Наш народ працавіты...

І сапраўды, Швецыя — краіна багатая. Па ўзроўні жыцця яна займае другое месца ў свеце. Па працягласці — першае. І асабліва — шведкі. У гутарках яны часта падкрэсліваюць сваё жаночае даўгалецце. Можна, як і нашы жанчыны, з намёкам мужчынам. Ды і часта не без прамога намёку — каб доўга жыць, трэба працаваць, ну хаця б столькі, як жанчыны.

Але мужчыны ёсць мужчыны. І ў Швецыі таксама... І газеты на тахце любяць пачытаць, і не прамінуць ніводзін футбол. Хоць шведскі друк нямае піша пра мужоў, якія не грэбуюць жаночай працай, умеюць усё рабіць па гаспадарцы. І ў школах нам не толькі расказвалі, але і паказвалі, як хлопчыкі гатуюць абед, падаюць на стол, мыюць бялізну, вучацца разбірацца ва ўсіх тонкасцях сямейнага бюджэту.

У шведаў прыкметны культ дома, культ сям'і. У дваццаць — дваццаць два гады швед часта ўжо жанаты. Мае такую ж маладую жонку і, як правіла, аднаго, а то двух і нават траіх дзяцей. Ён мае ці невялікі сціплы домік, куплены ў растэрміноўку, ці кватэру, таксама купленую ў растэрміноўку. Дарэчы, у гарадах Швецыі, асабліва ў Стакгольме, чарга, каб купіць кватэру, даволі вялікая. Потым 15—20 гадоў, а некаторыя нават амаль усё жыццё, плацяць крэдыт за кватэру. Прыкладна — 20—25 працэнтаў ад зароботнай платы.

У тых дамах, у якіх нам давялося быць, чысціня і ўтульнасць. Нічога лішняга ні з мэблі, ні з адзення, ні з іншых гаспадарчых рэчаў. Але ўсё неабходнае ёсць і для дарослых, і для дзяцей. Заўважана любоў да кветак, да зеляніны. Дворыкі зялёныя, прыбраныя. На балконах і ў лоджыях у гаршчочках растуць прыгожыя яркія кветкі.

Гаспадаркай і дзецьмі займаюцца звычайна самі жонка і муж. Ясляў і дзіцячых садоў тут не багата, і дзеці часцей утрымліваюцца дома. Калі яны ўжо ідуць у школу, жанчына пачынае працаваць.

На адну зарплату мужа сям'і нялёгка пражыць. У Швецыі вельмі высокія падаткі: на іх ідзе палова зарплаты. Крыў божа, каб у вас забалелі зубы: гэта пагражае вельмі вялікімі выдаткамі. Наш гід у Стакгольме, шануюны Эміль Клауст, так і сказаў:

— За рамонт зубоў можна з'ездзіць адпачыць у Іспанію ці нават Аўстралію.

На тысячу жыхароў у Швецыі толькі два ўрачы.

Даволі высокія цэны на прадукты харчавання. І яны ўвесь час растуць.

— Вельмі дарагое мяса ў нас, — сказала мне Нінэль Хольстром. — Мы ездзім у Фінляндыю, дзе яно дзешавей, і купляем мяса ў запас.

Жанчыны імкнуцца працаваць. Хоць і зарабляюць яны на-много менш за мужчын. Дагэтуль у Швецыі існуе няроўная аплата за роўную працу. Вось, напрыклад, на гарадскім транспарце. Каб узяць манету ў аўтобусе ад пасажыра і адарваць білет, вядома ж, не трэба мець сілы Геркулеса. І не мае прынцыповага значэння, хто будзе сядзець на месцы кандуктара — мініяцюрная жанчына ці дзяцюк з добрымі біцэпсамі. Але ж мужчына, няхай нават і без тых біцэпсаў, атрымае зарплату на 30 працэнтаў большую, чым жанчына. Нават калі мужчына друкуе на машынце, ён усё роўна атрымае больш за машыністку. Шведы — жанчыны, ды мужчыны таксама, — даўно пратэстуюць супраць такой несправядлівасці, але пакуль што нічога не дамагліся.

Цяжка зарабіць грошы, лёгка іх патраціць, тым больш, што ад зарплат не так многа і застаецца. Можна адгэтуль і ідзе шырока вядомая шведская эканомнасць і ашчаднасць.

У нашай турысцкай групе была выкладчыца Ленінградскага ўніверсітэта Ірына Вячаславаўна Калістава. Яна некалькі год жыла ў Швецыі, стажыравалася ва Упсальскім універсітэце. І вось які аднойчы здарыўся дзіўны выпадак: біфштэкс пасварыў інтэлігентную жанчыну з другой інтэлігентнай жанчынай і яе мужам прафесарам.

Прафесар пазваніў дадому жонцы і папярэдзіў яе, што прыйдзе з гасцяй, паважанай пані з Ленінградскага ўніверсітэта. Калі гасця пазнаёмілася з гаспадыняй, тая адразу спытала, ці будзе яна есці біфштэкс. Атрымаўшы згоду, падсмажыла кавалак мяса, накрыла на стол, запаліла свечкі, — у Швецыі заўсёды гасцей частуюць пры свечках, — і запрасіла да стала. Гасця ўзяла нож і відзлец і пачала рэзаць мяса. Адзін кавалачак, другі, і... раптам з-пад нажа пырснула кроў. Ірына Вячаславаўна сям-так даела гарнір і адсунула талерку. І... адразу заўважыла, што гутарка разладзілася. Гаспадыня неяк хутка пачала прыбіраць са стала. Развіталіся холадна.

Неўзабаве было свята Новага года. Ад усіх сваіх добрых знаёмых Ірына Вячаславаўна атрымала віншаванні. А ад сям'і прафесара, у якой яна была ў гасцях, віншавання не было.

Чым жа яна пакрыўдзіла людзей?

Аднойчы, у час шчырай сяброўскай гутаркі са шведкамі, яна расказала пра гэты выпадак. Жанчыны растлумачылі:

— Гаспадыня спецыяльна для вас гатавала біфштэкс, а вы яго не елі. Людзі выкінулі добры кавалак мяса. А мяса ў Швецыі дарагое. Не заўсёды швед можа дазволіць сабе такую раскошу...

Вось чаму шведы рэдка каго запрашаюць на абед. Звычайна — на кубак кавы. А найчасцей бавяць вольны час у сябе дома, разам са сваёй сям'ёй.

Другі важны пункт шведскай ашчаднасці — гэта духоўнае жыццё. Амаль нідзе ў шведскай кватэры не сустранеш кніг,

тым больш бібліятэкі. Кнігі дарагія, і шведы іх амаль не купляюць, лічаць за лепшае карыстацца бібліятэчнымі.

Затое швед ні ў чым не адмовіць дзіцяці. Апануты дзеці добра, прыгожа. У магазінах для іх ёсць усё. Але дарагое. І дзіцячы абутак, і адзенне даражэйшыя за рэчы для дарослых. На дзіцячыя рэчы амаль не бывае ўцэнкі. Гандляры ведаюць: швед хутчэй адмовіць сам сабе, толькі не дзіцяці.

У сем'ях рэдка ў каго адно дзіця. Па двое, па тры і больш. І звычайна дзеці блізкія па ўзросту. Дзяцей даглядаюць самі бацькі. Не прынята, каб дапамагалі бабулі. Лічыцца — яны выгадалі сваіх дзяцей, цяпер могуць і адпачыць. І яны часцей сядзяць ля сваіх дамоў, у скверыках ці парках, і адпачываюць. Не абцяжарваюць сябе ні вязаннем, ні сабакамі. Амаль усе яны — нямоглыя старыя. У Швецыі жанчына на пенсію ідзе ў 65 год, мужчына — у 67. Многія так і не дажываюць да пенсіі.

Дзяцей у шведскай сям'і не прынята пакідаць дома пад чужым наглядом. Іх бяруць звычайна разам з сабою — і ў гасці, і ў турыстычныя паходы, і ў горы — катацца на лыжах. Трохгадовы карапуз ужо добра ходзіць на лыжах. Часта ўмее і плаваць.

Мне давялося адпачываць на пляжы Лулэа. У асноўным там былі сямейныя з дзецьмі. Дзеці, як і нашы, вельмі любяць ваду і падоўгу плываюцца. Вада халодная, яны пасінеюць, ляскаюць зубамі, але бацькі асабліва не звяжваюць і не бегаюць за імі. Спакойнасць, можа нават некаторая халаднаватасць — адметная рыса шведскага характару, асабліва ў жанчын.

Як жа выглядаюць шведскія жанчыны? У большасці вельмі сціпла. Проста прычэсаны, асабліва не нафарбаваны, проста і зручна, спартыўна апрануты. У штанах, у блузах. І ўсё гэта з таных, лёгкіх матэрыялаў. Штаны носяць усе — і дарослыя, і дзеці, і зусім старыя. Прынамсі, мы не бачылі ні сукенак, ні спадніц, хоць у магазінах у продажы яны ёсць. На нагах улетку танныя панталеты, часцей на драўлянай падэшве, пяты адкрытыя. Яны выглядаюць як дамашнія тапкі, толькі больш масіўныя. Нагам у іх свабодна і вольна.

Звяртае ўвагу, што жанчыны вельмі ветлівыя, прыязныя. У шведаў ёсць такая загадка: «Што нічога не каштуе, але шмат дае?» Адказ: ветлівасць. І яшчэ адна: «Які падарунак можа зрабіць нават жабрак?» Вядома: прыязна ўсміхнуцца.

Нельга не звярнуць увагі, што ўсе шведкі — і дзяўчаты, і пажылыя жанчыны, і нават старыя — зграбныя, часам нават мініяцюрныя. Сакрэт просты: мала ядуць, абмяжоўваюць сябе. Перш за ўсё — у цукры, у мяснотнай страве. У рэстаране і кафэ звычайна падаюць да кавы невялікія таблетачкі, загорнутыя ў цэлафан, нібы лякарства. Толькі гэта не лякарства, а сахарын. Можна адмовіцца ад цукру, каб не сапсаваць фігуру, і ў той жа час не страціць асалоды ад кавы.

З многімі жанчынамі мы сустрэліся і размаўлялі. Пра многіх, пра іх жыццё, пачулі з расказаў. Асабліва запомніліся расказы пра пісьменніц. У Швецыі жанчын-пісьменніц даволі-такі многа. Таленавітая дзіцячая пісьменніца Астрыд Ліндгрэн, кніжкі якой перакладзены на рускую мову. Сельма Лагерлёф, казка якой «Цудоўнае вандраванне Нілса Хольгерсана» абыйшла ўвесь свет. Маладая таленавітая паэтка Ан Сміт. Актыўная прыхільніца жаночай эмансipaцыі Фрэдэрыка Брэмер. Пісьменніца-фермерша Астрыд Петэрсан, якая зімою піша таленавітыя раманы аб жыцці сялянства, а вясной, апрануўшы камбінезон, садзіцца за свой чырвоны трактар і арэ, сее сама і ўбірае ўраджай. Муж яе Дан Петэрсан таксама працуе на ферме.

А пачала пісаць Астрыд вось як. У Петэрсанаў нарадзілася дзяўчынка — глухая, а таму і нямая. Бацькі вельмі гаравалі. Астрыд паспрабавала вучыць дзяўчынку гаварыць. Спачатку нічога не выходзіла, але маці не адступалася, і памалу, пакрысе дачка пачала гаварыць. Вырасла, выйшла замуж і сама стала маці. Астрыд вось ужо шмат гадоў збірае ў сябе дома глухых дзяцей і вучыць іх размаўляць. Усё гэта паслужыла пісьменніцы сюжэтам для яе першай аповесці.

Астрыд — член камісіі па культуры муніцыпалітэта, актывістка аграрнай партыі Цэнтра. Яна шмат выступае на сходах і ў друку, актыўна змагаецца за мір. Разам з сынамі і са сваімі землякамі яна прыняла ўдзел у маршы ў Лондане супраць атамнага ўзбраення, правяла за руку па Лондане сляпога 84-гадовага шведскага рабочага, свайго суседа.

...Маці і дзіця. Жанчына і мір. Магчыма, пройдзе час, і ўдзячныя людзі паставяць помнік жанчыне, якая вось так, як і Астрыд Петэрсан, аддавала сваё сэрца барацьбе за мір. І, магчыма, яна будзе разам з дзіцем, і позірк іх будучы накіраваны на ўсход, насустрач узыходу сонца, адкуль прыязджалі ў Швецыю і мы з місіяй міру і дружбы.

Галіна НУЖКОВА.

ТАМ, ДЗЕ НЁМАН НЯСЕ СВАЕ ВОДЫ

На ўскраіне сяла Мікалаеўшчына ёсць маляўнічы куток. Ён завецца Смольня. Тут стаіць высокія разгалістыя ліпы, каля іх — нізенькая сялянская хата з мемарыяльнай дошкай. Тут некалі жыў Якуб Колас.

Пляменнік народнага паэта, загадчык філіяла музея Уладзімір Іванавіч Міцкевіч расказвае наведвальнікам пра цікавыя факты з жыцця свайго дзядзькі.

— Урочышча Смольня цесна звязана з імем Якуба Коласа. Тут ён некаторы час жыў. А во, бачыце, ліпы растуць, — паказвае ён на вялізныя дрэвы, — гэта Канстанцін Міхайлавіч пасадыў у адзінаццатым годзе. Сюды ж да нас прыязджаў Янка Купала.

Побач з ліпамі і хатай стаіць прыгожы двухпавярховы цагляны будынак — філіял Літаратурнага музея Якуба Коласа. У чатырох пакоях размясцілася багатая экспазіцыя. Тут сабраны пісьмы Якуба Коласа да землякоў, шматлікія фотаздымкі, цікавыя дакументы, рэдкія выданні твораў, ілюстрацыі, часопісы, матэрыялы аб грамадскай рабоце, планы старой вёскі, карта коласаўскіх мясцін.

Першыя два пакоі філіяла знаёмяць з дзіцячымі і юнацкімі гадамі паэта, яго вучобай у настаўніцкай семінарыі, раннімі творами, працай на Палессі і рэвалюцыйнай дзейнасцю. Тут выстаўлены фотаздымкі леснічовак Ласток, Альбуць, сяла Мікалаеўшчына, дзе правёў паэт раннія гады, дзе ён вучыўся.

«Самыя раннія дзіцячыя гады прайшлі ў Ластку, — пісаў паэт. — Гэта было глухое месца — поле, навокал лес ды адна толькі сяліба лесніка — хата, гумно, хлеў». У гэтых мясцінах Кастусь Міцкевіч упершыню пачуў з вуснаў сваёй маці Ганны Юр'еўны беларускія народныя песні і казкі, якія так моцна краналі яго сваёй паэзіяй і прастотай. Тут Кастусь вучыўся чытаць і пісаць, спрабаваў пісаць вершы.

Экспануецца тут фармулярны спіс леснікоў Акінчыцкага лясніцтва, дзе ёсць звесткі і пра службу Міхала Міцкевіча. Выстаўлены вершы, прысвечаныя родным мясцінам паэта, фотаздымкі маляўнічых мясцін Наднямоння. Гэта Залессе, Ёлава, Клешыцы, Амброжыкава гара, Дзям'янаў Гуз, Магільны Курган, Высокі Бераг, Бярвень. Вёска Мікалаеўшчына яс-

Якуб Колас.
Фота 1926 г.

крава адлюстравана ў раннім творы паэта «Наша сяло, людзі і што робіцца ў сяле». Жыхары вёскі сталі прататыпамі паэмы «Новая зямля» і трылогіі «На ростанях». Многія старонкі гэтых твораў прысвечаны Мікалаеўшчыне і яе ваколіцам. Тут, сярод маляўнічага Наднямоння, адчуў будучы паэт веліч і хараство роднай прыроды, вучыўся разумець яе мову.

Прыцягваюць увагу фотаздымкі братаў і сясцёр Якуба Коласа і яго маці, партрэт Міхала Казіміравіча Міцкевіча — фотарэпрадукцыя з карціны мастака Л. Рана. Раней не было матэрыялаў, якія б больш-менш дакладна перадавалі аблічча бацькі паэта. Міхал быццам пры жыцці не фатаграфавуся. Праўда, хадзілі чуткі, нібыта Міхал Казіміравіч у дакастрычніцкі час фатаграфавуся з леснікамі Акінчыцкага лясніцтва. Аднак фотаздымак гэты не быў знойдзены.

Каб напісаць партрэт бацькі Якуба Коласа, мастак Л. Ран зрабіў значную працу. Некалькі разоў ён ездзіў на радзіму паэта, гутарыў з яго аднавяскоўцамі і сваякамі, якія добра ведалі Міхала пры жыцці. Аб рысах твару і постаці героя «Новай зямлі» шмат расказалі сёстры паэта Алена Міхайлаўна і Міхаліна Міхайлаўна.

А вось матэрыялы, якія расказваюць аб вучобе Канстанціна Міцкевіча ў настаўніцкай семінарыі, аб яго знаёмстве з выкладчыкам Кудрынскім. Тут жа ў вітрыне раскладзены фотакопіі ранніх семінарскіх вершаў маладога паэта, яго экзаменацыйныя табель паспяховасці.

Першыя гады настаўніцтва

пасля заканчэння семінарыі пісьменнік правёў на Палессі — у Люсіне і Пінкавічах. Там ён упершыню пазнаёміўся з рэвалюцыйнай літаратурай. Па матэрыялах музея наведвальнікі знаёмяцца з рэвалюцыйнай дзейнасцю паэта, з яго ўдзелам у настаўніцкім з'ездзе ў 1906 годзе. Тут жа — ілюстрацыі мастака Ю. Пучынскага да апавяданняў Я. Коласа «Пісаравы імяніны», «Андрэй-выбаршчык», «Нёманаў дар», «Соцкі падвёў», фотакопіі фальклорных матэрыялаў паэта, фотакопія газеты «Наша доля» № 1, дзе ў 1906 годзе быў змешчаны верш «Наш родны край» — яго першае выступленне ў друку.

А вось апошні пакой філіяла, чацвёрты. Перад наведвальнікамі — малюнак Г. Дзянісава аб памятнай сустрэчы Якуба Коласа з землякамі ў 1940 годзе. «Даўно мяне цягне свой куток, — піша народны паэт, — дзе я гадаваўся, вучыўся, дзе правёў свае маладыя леты. Сніліся мне і Канцавалокі, і Міхалаў крыж, і Дуброўкі, і Лядзіны, і Бярвянец...»

Цяжкае выпрабаванне выпала на долю беларускага песняра ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Разам з народам сілай свайго мастацкага слова змагаўся з ворагам і народны паэт.

У пакоі змешчаны фотаздымкі Якуба Коласа з дзедам Талашом і воінамі Савецкай Арміі, разнастайныя матэрыялы аб публіцыстычнай і грамадскай дзейнасці паэта ў гады вайны.

У вітрынах — зборы твораў народнага паэта ў 7 і 12 тамах, яго творы ў перакладзе на рускую мову і мовы народаў СССР, замежныя мовы.

Коласаўскія мясціны наведваюць тысячы школьнікаў і настаўнікаў, шматлікія турысты. Яны знаёмяцца тут з шматграннай дзейнасцю песняра беларускага народа. У кнізе водгукаў наведвальнікі пакідаюць цёплыя запісы. Вось некаторыя з іх:

«Група турыстаў Ракашыцкай васьмігадовай школы наведвала былую сядзібу бацькі вялікага беларускага песняра Якуба Коласа. Ноч, праведзеная намі на ўлонні прыроды, глыбока ўразіла нас. Калі праходзіш ляснымі сцежкамі, самі сабой прыходзяць радкі з «Новай зямлі». І бабровыя хаткі, і буслоўе на старым гумне як бы ўзяты з паэмы. Каб разумець поўнасцю неўміручыя творы паэта, трэба абавязкова тут пабыць, адпачыць у засені каржакаватых дубоў, удыхнуць ліпеньскі водар скошанага сена. У хаце, дзе жыў паэт, кож-

ны сучок, кожнае бярвяно дыхае даўнішнім. Нам спадабалася гэта цікавае падарожжа. Кожнага, хто прыйдзе сюды, ветліва сустрануць цяперашнія гаспадары сядзібы. Турыстаў чакае тут хлеб-соль.

Да пабачэння, родны кут!»

«Мы вельмі ўзрушаны сяброўскім, прыветлівым тлумачэннем жыцця і творчасці Якуба Коласа. Спадзяемся, што здымкі гэтай культурнай установы, зробленыя для фільма Берлінскага тэлебачання, паслужыць справе знаёмства з Беларускай савецкай рэспублікай. Група працаўнікоў тэлебачання з ГДР».

«Вялікая падзяка, — пішуць слухачы Мінскай вышэйшай партыйнай школы, — супрацоўнікам музея Якуба Коласа за цёплую, сардэчную гутарку пра вялікага песняра беларускага народа.

Пабываўшы тут, сустраўшыся з блізкімі і роднымі паэта, пагутарыўшы з імі, здаецца, мы сустраліся з самім паэтам «дзядзькам Якубам».

Няхай гэтая зямля, дзе правёў свае дзіцячыя і юнацкія гады малады Колас, будзе родным кутам усяго народа!»

М. ЖЫГОЦКІ.

Да пяцідзесяцігоддзя

Івана Муравейкі

ШЧАСЛІВЫ ДАР

Любаншчына! Край, апеты Янкам Купалам у паэме «Над ракой Арэсай», край першых пакарыцеляў палескай дрыгвы, край партызанскай славы і герояў працы! Тут, у вёсцы Таль, 21 кастрычніка 1921 года нарадзіўся Іван Андрэвіч Муравейка. Тут, на Любаншчыне, калі не лічыць сямі з паловай гадоў вайскавай службы і цяжкіх ваенных дарог ад Смаленска да Шпрэе, за што грудзі яго ўпрыгожаны трыма баявымі ордэнамі, калі не лічыць двухгадовай вучобы на Вышэйшых літаратурных курсах у Маскве, — тут, на Любаншчыне, ён жыве і працуе. Працуе ў раённай газеце і піша вершы. Вершы ў асноўным для дзяцей. А гэта вельмі і вельмі нялёгкае занятка.

Калісьці Іван Андрэвіч сам пра сябе пісаў: «Я, здаецца, «знайшоў сябе» ў дзіцячай паэзіі, душа якой сугучная маёй душы». Цяпер гэта можна сказаць смела без слова «здаецца». Сведчанне таму каля дзесятка паэтычных зборнікаў. Усе яго кніжкі адрасаваны самым юным чытачам, якія толькі пачынаюць знаёмства з навакольным светам. Паэт валодае шчаслівым дарам — умею гаварыць з дзецьмі проста, захопляюча і шчыра на самыя разнастайныя тэмы — і пра магутныя самазвалы, і пра «салігорскі дождж калійны», і пра шахцёрскую бацькаву шапку, і нават пра атамную энергію («Казка пра два Атамы»). У яго вершах шмат дасціпнай выдуманкі, гумару, яны лёгка завучваюцца напамяць.

Хочацца шчыра пажадаць паэту далейшага плёну ў працы, якую нельга пераацаніць, — у выхаванні будучых будаўнікоў камунізму. А гэтаму якраз і служыць творы Івана Муравейкі.

С. МІХАЛЬЧУК

Фота А. Федарэнчыка.

У залах музея.

Філіял музея Якуба Коласа ў вёсцы Мікалаеўшчына.

Іван МУРАВЕЙКА

ГУШКІ, ГУШКІ

Гушкі! Гушкі!
Прыляцелі птушкі,
На варотах селі
І глядзяць на Сенью.

— Ах, якая гушкалка
У цябе, браток!
Дай і нам пагушкацца
Хоць адзін разок.

— Добра, — кажа Сенья.—
Хіба мне шкада! —
І птушкі паселі —
Уся чарада.

Гушкі! Гушкі!
Гушкаюцца птушкі.

КАЛІ Б НЕ ПРАЧНУЎСЯ

Выхваляцца я не буду.
Хочаш — вер, а хочаш — не
Сёння ўзяўся мне на вуду
Сом — мо большы за мяне!

Я яго на бераг пнуўся
Выцягнуць...
Але — прачнуўся...

СЛУХАЕ ТАТУ

Збірала краскі Ната,
Вянок сабе пляла.

Прыслухалася раптам
І на траву лягла.

Сказала ціха Ната:
— Шахцёрам тата мой.
Я слухаю, як тата
Працуе пад зямлёй.

ЛІСТ

Ляжыць на сцежцы яркі ліст
барвовы.
Глядзіць Пятрусь і разважае
так:
А можа гэта і не ліст кляновы,
А лапку тут згубіў сваю гусак!

Мама, пачытай!

Валеры КАСТРУЧЫН

МУРАШЫ

На золку забраўся Борка ў самы гушчар — яшчэ нават цёмна было. Думаў, мо цецерукі паляцяць. Доўга чакаў, аж пакуль туман у лагчыне не знік ды раса ў цяньку не высохла. Знячэўку зірнуў убок і бачыць: цягне мураш нешта беленькае з яго сумкі.

— Э-гэ-э! — усклікнуў Борка. — Дык гэта ж мой цукар, што да хлеба я ўзяў.

Хацеў мурашу пстрычку даць, але пашкадаваў: няхай занясе сваім дзеткам салодкі пачастунак. Мураш тым часам пашыбаваў у мурашнік. А неўзабаве адтуль прымчала ўжо некалькі яго рыжых братоў. Снуюць, мітусяцца, цукар шукаюць. Знайшлі. І, бачыш, таксама дадому вяртаюцца з гасцінцамі. А там ужо ўвесь мурашнік заварушыўся. Вядома, першы мураш расказаў усім пра сваю салодкую знаходку. І вось па сцяжынках між высокіх сухіх травінак, між пясчаных горак пабеглі мурашы да Боркавае сумкі. Кожны спяшаецца, каб сваю долю не ўпусціць.

Доўга гэтак мурашы-малышы кружылі вакол сумкі. Нарэшце, здаволіліся і вярнуліся памалу ў мурашнік. Толькі адзін мураш не ўтаймаваўся. Гэты напаследак цягнуў адразу ажно дзве крупінкі.

— Ну, браце, ты, відаць, самы сквапны! — зазначыў Борка і гэтаму хацеў-такі даць пстрычку.

Але мураш зрабіў вось што: забраўся на сумку і адну крупінку пакінуў на самым відным месцы. А сам пашыбаваў дахаты. Вось тут і зрабілася Борку няёмка за свае словы, бо, як трэба разумець, мураш пакінуў гэтую крупінку цукру яму.

Борка падсаладзіў гэтай крупінкай ягады і са смакам з'еў іх з хлебам.

Іван ЗЯНЬКОВІЧ

АШУКАЎ

У калідоры весела дзылкінуў званок. — Мама! Мамачка прыйшла!.. — кінуліся з радасным крыкам Аленка і Васілёк да дзвярэй.

Мама распакоўвала сумку: хлеб, нефір, цукар, рыба... Мяшэчак! Папяровы мяшэчак! Тут ужо Васілёк не мог стрымацца. Ён нават руку працягнуў да ласунка, ды голас мамы спыніў яго.

— Пачакайце хвілінку, я толькі рыбу пакладу ў халадзільнік. Цукеркі я вам сама падзялю.

Сказала — і выйшла на кухню.

Аленка ўслед за ёй шыганула. Глядзеў, глядзеў Васілёк на мяшэчак і не вытрываў. Толькі схопіў ён цукерку, як раптам пачуліся крокі мамы. Цукерку хутчэй у кішэньку схваў, а мяшэчак, спяшаючыся, паклаў на стол.

Увайшла мама, зірнула на Васілька, а потым на стол і адразу ўсё зразумела. Узяла мяшэчак са стала, паглядзела ўважліва на сына і сказала:

— Штосьці цукерак паменшала. Ці не бачыў ты, Васілёк, хто іх браў?

— Не, не бачыў, — пачырванеў хлопчык.

— Гм, цікава. Хто ж тады іх браў? У пакоі, акрамя цябе, здаецца, больш нікога не было?

І тут яна заўважыла ката Пушка, Васільковага сябра.

— А мо Пушок ласаваўся? Ты кажаш, што не браў. Аленка са мной на кухні была, значыць, застаецца Пушок. Яго работа... Зараз я пакажу яму такія цукеркі, што ён будзе век іх памятаць.

Мама злаўчылася і злавіла ката пад сталом.

Кот жаласна мяўнаў.

Шкада зрабілася Васілюку ні ў чым не вінаватага сябра, і ён не вытрываў, прызнаўся:

— Мамачка, адпусці Пушка. Ён не вінаваты. Гэта я ўзяў адну цукерку... Даруй мне...

І ён выняў з кішэнькі цукерку і паклаў на стол.

Мама выпусціла ката.

— Я ведала, Васілёк, што гэта ты ўзяў. Але паколькі ты сам ва ўсім прызнаўся, я табе дарую. Спадзяюся, што больш гэтага ты не зробіш.

Васілёк кінуў галавою:

— Ніколі, мамачка...

КРУГЛЫ ГОД

НАЙБОЛЬШ поўна знаёміць нас з вынікамі шматгадовай творчай працы Эдзі Агняцвет у галіне дзіцячай літаратуры, мастацкага перакладу і ў «дарослай» паэзіі зборнік «Круглы год». Прыгледзім-ся больш пільна да яе вершаў, што вядомы чытачам па зборніках «Беларуская рабіна», «Лірыка», «Жаданне».

Вершы Э. Агняцвет для дарослых — прыкметная з'ява ў сучаснай беларускай паэзіі. Ёсць у яе нізкі добрых вершаў пра замежныя краіны: «Рэха далёкіх вандровак», «Там, дзе горы Балканы». Увогуле інтэрнацыянальная тэма займае значнае месца ў яе творчасці.

Эдзі Агняцвет — паэтэса горада. Яна з любоўю піша пра наш Мінск, пра яго вуліцы, плошчы, скверы, гістарычныя помнікі, аддае значную ўвагу важным падзеям і датам, дзе-ячам сусветнай і нацыянальнай культуры: Коласу, Купалу, Бетховену, Пушкіну.

Паэтэса ахвотна бярэцца за тэму працы, паказвае рабочага чалавека, будаўніка, жанчыну на будоўлі. Вось верш «Хараство» — пра маладую дзяўчыну, пра яе ўмелыя рукі, перажыванні і пачуцці. Яе душэўнае хараство не застаецца незаўважаным. У вершы «Нявеста» аўтар расказвае пра маладую кранаўшчыцу, што працуе дзесь у паднябесці, «Свой пасар

папаўняе яна: узнімае высокую сцену...»

Па-свойму пераасэнсоўваецца ў паэзіі Агняцвет фальклорна-песенны вобраз рабіны. З добрай усмешкай заўважае паэтэса, што ў лясной беларускай старонцы рабіна не павінна стаяць адна.

Зірні! Прыбраліся дубы,
Яны ў навулах залацістых,
А клёны ўскінулі чубы,
Як гарманісты, ганарыста.

У тым жа стылі напісаны і верш «Рэўнасць». Вынарыстоўваючы прыём персаніфікацыі, аўтар расказвае, як паўдзённы вецер пакахаў калючую сасонку маладую, а яна прагнала яго. А пасля...

Стала сумна без яго
Прызнанняў,
Дзе палаюць клічнікі адны.
І яна смуткуе па каханні...
Логіка жаночая ў сасні!

Паэтэса з сімпатыяй піша пра маладажонаў, якім не трэба ні аксамітных дываноў, ні люстраў, бо яны багатыя сваім каханнем. Рамантыка маладосці, шчырае жаданне бачыць людзей шчаслівымі ўласціва многім вершам Эдзі Агняцвет, і сваю маладосць яна бачыць зблізку.

Разам з тым паэтэса адчувае шпаркі бег часу, рост і развіццё ўсяго жывога. Яе гераіня ходзіць па маладым сасонні-

ку і ўжо бачыць будучы лес, магутныя меднастволыя сосны («Жыве маленькая сасонка»).

Побач з рамантычнымі вершамі мы знаходзім у Агняцвет суровыя, рэалістычныя. Тут у першую чаргу трэба назваць працу верш «Маці».

Многія вершы Эдзі Агняцвет напеўныя. Музыка ўваходзіць у яе творчасць як тэма і як элемент формы. Вялікую ўвагу аддала яна Бетховену і яго музыцы, у якой і боль чалавечых пакут і гул навальніцы...

І трывожнага ветру парыў,
І арліныя крыкі.

Гэта — радасць, якую стварыў

Пакутнік вялікі.
З чалавечай душы трапятной

Ён агонь высыкае
І ў змаганні з пякучай тугой

Перамогу ўслаўляе.

Яе захапляе таксама і дванаццацігадовы палескі хлопчык, што іграе па-майстэрску на дудачцы, перадае шум дубровы, спева салаўя на канцэрце мастацкай самадзейнасці. Музыка адчуваецца ў вершах — «У пасёлку Дзінтары», «Піянерская гама».

А ў зборніку «Жаданне» тэма музыкі набывае іншы характар. У вершах «Ронда», «Смерца», «Барнарола», «Накцюрн», «Антава» паэтэса шу-

ВЫХАВАЦЬ пачуццё ўласнай годнасці, гонару, павагі да самога сябе можна толькі тады, калі чалавек адчувае, бачыць сябе гаспадаром у сваім уласным духоўным свеце, дзе ёсць пэўная мяжа, якую не мае права ніхто пераступіць.

Аднойчы да мяне прыйшла маці шасцікласніцы Зіны. Яна падзялілася сваёй тайнай: апошні час бацька паводзіць сябе не так, як належыць. Зіна гэта цяжка перажывае, але больш за ўсё яна баіцца, каб ніхто не даведаўся пра дрэнныя паводзіны бацькі. Маці прасіла: «Памажыце, падтрымайце дзяўчынку...»

Настаўніку часта даводзіцца быць хірургам. Закранаць самыя балючыя месцы так, каб чалавек не ведаў пра гэта. Як жа дапамагчы? Я расказаў Зіне пра маральна стойкіх, мужных, гордых, прыгожых душой людзей. Галоўнае, да чаго я імкнуўся, — каб яна не прымірылася са злом, не заплушчвала на яго вочы. Нават калі не будзе іншых спосабаў барацьбы, няхай выпявае ў ёй непрымірымасць да зла. І я з радасцю бачыў, як умацоўваюцца ў душы дзяўчынкі прыгожыя пачуцці. Гэта былі гутаркі з вока на вока чалавека з чалавекам. Шматгадовы вопыт пераконвае ў тым, што ў падлеткавыя гады гэта таксама неабходна, як і ўплыў калектыву на духоўны свет чалавека.

Берагчы інтымнасць, недатыкальнасць духоўнага свету падлетка — адна з найважнейшых задач выхавання. Калі нехта старонні ўмешваецца літаральна ва ўсё, што думае, што перажывае падлетак, што ён хоча схаваць ад чужога позірку — гэта прытупляе эмацыянальную чуласць, агрубляе душу, выходзіць таўстаскурасць, якая, нарэшце, прыводзіць да эмацыянальнага невуцтва.

Калі хочаце, каб падлетак прыйшоў да вас прасіць дапамогі, адкрыў вам сваю душу, — беражыце якраз тыя куточки яго душы, дакрананне да якіх успрымаецца балюча. Бывае, выпадкова кінутае

АЗБУКА ПАЧУЦЦЯЎ

Мы друкуем урывак з кнігі выдатнага савецкага педагога В. Я. Сухамлінскага «Нараджэнне грамадзяніна».

слова нараджае ў юнай душы такое глыбокае хваляванне, што выхаванец праз усё жыццё не можа пазбыцца крыўды, а выхавальнік нічога не заўважыў...

Адна настаўніца спыталася ў пяцікласніка, ці глядзела маці яго дзёння ў мінулую суботу. «Не, не глядзела», — адказаў хлопчык.

— А-а-а, ёй няма калі глядзець твой дзёння, я ведаю... — зазначыла настаўні-

ца, а ў словах яе было столькі іроніі, што на вачах у хлопчыка выступілі слёзы. Хлопчык здагадаўся: настаўніца ад некага пачула, што яго мама паводзіць сябе лёгкадумна. Адчуўшы, што мела на ўвазе настаўніца, хлопчык замкнуўся. Да самага заканчэння школы ён не мог дараваць ёй зняважлівага намёку.

Я заўсёды імкнуўся да таго, каб імя маці было святыняй для кожнага выха-

Буду насманаўтам.
Фота Н. Шахрай.

кае шляхі збліжэння паэзіі і музыкі, выкарыстоўвае музычныя формы і рытмы.

У зборніку «Жаданне» звяртаюць на сябе ўвагу вершы, прысвечаныя Айчынай вайне, яе высокай героіцы, яе трагедыям: «Міша Камінскі», «Барыс — два». Абодва гэтыя вершы маюць прататыпаў, удзельнікаў вайны, герояў гісторыі.

Паэтэса звяртаецца і да лірычнай мініяцюры, да філасофскага верша. У адной з такіх мініячюр чытаем:

Кажуць, што для доўгай
Трэба талент асаблівы
маладосці
мець...

Доўга будзе маладой
Толькі закаханымі вачыма
Трэба на яе глядзець!

І ў другой:
Мудрэц прамовіў:
— Нарадзіліся паэты
Задоўга да стварэння

свету...
Цяпер паэты ўсё зрабіць
павінны,
Каб не ўзарваўся свет на
бомбах і на мінах!

Паэтэса і сама ўносіць пасільны ўклад у надзённую тэму барацьбы за мір, яна ўслаўляе хараство, працу чалавека, будаўніка і стваральніка духоўных і матэрыяльных каштоўнасцяў.

М. БАРСТОК.

Эдзі АГНЯЦВЕТ

ВІЦЕБШЧЫНА

Навошта камандзіроўкі далёкія,
Навошта людзям візы, таможны!
Калі ёсць хараство у Лепелі,
глыбіня ў Глыбокім,
Калі ёсць над Дзіснай такія пожны,
Такія пад Расонамі сенажаці росныя,
Такія над Ветрынам ласкавыя ветры,
Такія над Браславам блакіты дзівосныя,
Што толькі хадзі ад зары да зары!

І ёсць чыста асабістая прычына адна —
Чаму мне блізкая
Заходняя Дзвіна.

Калісьці тут нарадзіўся
белагаловы хлопчык,
Люляла яго простая віцебская мама...
Цяпер у яго белая галава таксама —
Ад гадоў і турбот,
і трывог рабочых.
Я з ім даўно ў жыцці спаткалася:
У Мінску край азёрны адчуваю я.
Віцебшчына,
Віцебшчына!
Вось так і атрымалася,
Што трошачкі
зямлячка я твая.

Нараджаюцца малыя...

Нараджаюцца малыя
Для жыцця на белым свеце.
Як звяночкі веснавыя,
Хай часцей смяюцца дзеці!
Смех наіўны, пераліўны,
Быццам рэха чалавека,
Ты звіні ў зялёным ліўні

На цымбалах і на рэках!
Хай часцей смяюцца дзеці,
Каб ніколі родным нашым
Не прысніўся прывід смерці,
Хірасімы прывід страшны!
Хай маленькія далоні
Цягнуцца насустрач сонцу!

Бачу ў немаўляці сёння
Будучага абаронцу.
Заслані сваю надзею
Ад вайны,
ад ліхалецця,—
І зямля памаладзее.
Хай часцей смяюцца дзеці!

ванца. Ад маці чалавек бярэ ўсё прыгожае і самае чыстае. Асабліва моцна ўплывае духоўнае багацце маці на сына, дачку ў падлеткавыя гады і ў раннім юнацтве. Я імкнуўся, каб кожны мой выхаванец у гэтыя гады аддаваў шмат духоўных сіл дзеля шчасця маці, прыносіў ёй радасць.

У маленькага Данька былі нейкія дзіўныя адносіны з маці. Мяне трывожыла халодная абыхавасць, з якой хлопчык сустракаў вестку, што пасля трохдзённай работы на далёкім палявым стане мама вярнулася дадому. А маці не ўмела абудзіць у душы сына хвалявання, трывогі, клопату.

Пачалася працяглая, карпатлівая работа. Яе можна назваць асцярожнымі дакрананнямі да сэрцаў — і мацярынскага, і сынавага. Ствараліся такія акалічнасці, каб сын укладваў свае духоўныя сілы ў матчыну радасць. Вось ён працуе летам у калгасе, я кажу яму: купі маме падарунак на першы свой заробак. Хлопец з радасцю купляе шаўковую хустку, прыносіць яе маці. А праз некалькі тыдняў — дзень нараджэння маці. Не толькі паднясі ў гэты дзень падарунак, але і замяні на працы — хай маці адпачне некалькі дзён, а ты папрацуй за яе на жы-вёлагадоўчай ферме.

Сапраўдным грамадзянінам, стойкім барацьбітом за высокія ідэалы робіцца толькі чалавек, які ў падлеткавыя гады і ў гады юнацтва авалодаў высокім май-старствам чалавечнасці — навучыўся быць адданым сынам, адданай дачкой сваіх бацькоў.

Маці.

Фотаэцюд М. Амельчанкі.

Я танцую і спяваю...

Фотаэцюд Е. Коктыша.

Фотаэцюд
Е. Коктыша.

Гульня.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

Ці мае права адміністрацыя перавесці работніцу, якая мае 4-гадовае дзіця, на іншую работу, звязаную з камандзіроўкамі?

Р. ЯФІМАВА

Пермская вобласць

У Вашым пісьме закрануты два пытанні: аб парадку пераводу рабочых і служачых на іншую работу і аб ільготах жанчынам, якія маюць дзяцей ва ўзросце ад аднаго года да васьмі гадоў.

Згодна з артыкулам 13 Асноў заканадаўства Саюза ССР і саюзных рэспублік аб працы перавод на іншую работу на тым жа прадпрыемстве, ва ўстанове, арганізацыі, а таксама перавод на работу на іншае прадпрыемства, ва ўстанову, арганізацыю або ў іншую мясцовасць дапускаецца толькі са згоды рабочага або служачага. Выключэнне з гэтага правіла складаюць выпадкі часовага пераводу на іншую работу ў сувязі з вытворчай неабходнасцю, прастоем, а таксама ў парадку дысцыплінарнага спагнання (калі згоды работніка на перавод не патрабуецца).

Аднак ва ўсіх выпадках жанчыны, якія маюць дзяцей ва ўзросце ад аднаго года да васьмі гадоў, не могуць прыцягвацца да звышурочных работ або накіроўвацца ў камандзіроўку без іх згоды (арт. 69 Асноў).

— Ці можна стаць швачкай-надомнай?—задае пытанне адна з нашых чытачак.

Пастановай Савета Міністраў СССР ад 3 лютага 1966 г. «Аб паскарэнні развіцця швейнай прамысловасці» для забес-

печэння швейных прадпрыемстваў неабходнай рабочай сілай прадастаўлена права дырэктарам гэтых прадпрыемстваў:

а) прымаць на работу на няпоўны рабочы дзень жанчын, занятых у хатняй гаспадарцы, з аплатай іх працы прапарцыянальна адпрацаванаму часу або па фактычнай выпрацоўцы;

б) прыцягваць надомнікаў для пашыву адзення з кроеных на прадпрыемствах матэрыялаў з аплатай працы па ўстаноўленых тарыфных стаўках або здзелных расцэнках.

Прашу растлумачыць, хто лічыцца часовым работнікам.

Е. ЯНОЎСКАЯ

Мядзельскі раён

Часовымі работнікамі лічацца тыя, якія прымаюцца на тэрмін не больш 2-х месяцаў, а пры замяшчэнні часова адсутных, за якімі захоўваецца пасада, — не звыш 4 месяцаў.

Работнікі, якія прымаюцца часова, павінны быць пра гэта пісьмова папярэджаны пры прыёме. Калі такога папярэджання не было або работнік прапрацаваў хоць бы адзін дзень звыш устаноўленага законам тэрміну, ён лічыцца пастаянным работнікам з усімі вынікаючымі адсюль вынікамі.

А. ХВАСТОЎ,

кандыдат юрыдычных навук

НЕ ТОЛЬКІ ЖАНЧЫНА

Быт нельга назваць культурным, калі ўсе хатнія клопаты кладуцца на плечы толькі жанчыны-гаспадыні і ніхто ёй не памагае.

Для палягчэння працы гаспадыні дома трэба перш за ўсё правільна размеркаваць абавязкі сярод членаў сям'і. Вядома, каб зварыць абед, прыгатаваць сняданне або вячэру, неабходны ўменне і вопыт. Але закупка прадуктаў, чыстка гародніны, прыбіранне і мыццё посуду, прыбіранне кватэры, сервіроўка стала не патрабуюць асаблівых ведаў. З гэтым лёгка справіцца кожны працаздольны член сям'і.

Удзел у хатняй рабоце мужа і дзяцей — не час ад часу, а пастаянны, штодзённы, без напамінкаў і просьбаў — з'явіцца лепшай дапамогай гаспадыні.

«У сям'і не без вылюдка» — гаворыць прыказка. На жаль, у некаторых сем'ях яшчэ часам захоўваецца як перажытак нераўнапраўнага становішча жанчын у дарэвалюцыйнай Расіі ўяўленне, што хатняя гаспадарка — лёс толькі жанчын, што мужчына, займаючыся ёй, нібы прыніжае сябе.

— Ды што вы, — заяўляюць такія прыхільнікі «мужчынскага гонару», — удзень я павінен працаваць на складаных станках, займацца навуковымі праблемамі, а ўвечары варыць капусту?

Безумоўна, праца на вытворчасці, у лабараторыі, ва ўстанове пачэсна, як і ўсякая грамадска карысная праца. Ёю заняты і жанчыны, аднак яны не лічаць для сябе непрыстойным, прыйшоўшы дамоў, выконваць хатнія справы.

Хочацца напаміць тым, хто думае, што хатняя работа супярэчыць «мужчынскай сутнасці»: сярод праслаўленых повараў першыя месцы нярэдка займаюць мужчыны, а добрых, кваліфікаваных краўцоў не менш, чым краўчых. Ясна, што зварыць капусту або прышыць гузік з аднолькавым поспехам могуць пасля некаторай падрыхтоўкі мужчына і жанчына, хлопчык і дзяўчынка.

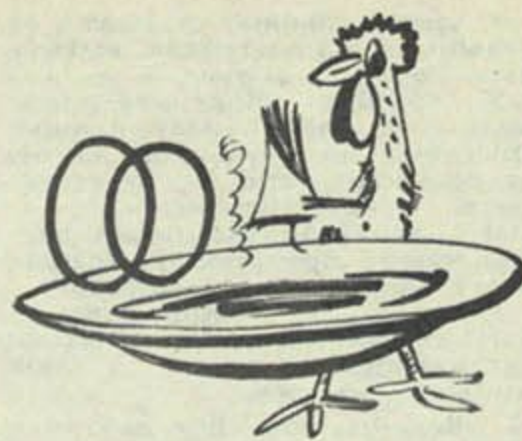
Вядома, лепей, каб мужчына і хлопчык узялі на сябе абавязкі, выкананне якіх патрабуе вялікай фізічнай сілы, але ў выпадку патрэбы яны не павінны адмаўляцца і ад іншых спраў.

І яшчэ адно немалаважнае пытанне.

Трэба мець на ўвазе, што не толькі дзяўчынкам, але і хлопчыкам патрэбны карысныя бытавыя навыкі, яны не павінны быць беларучкамі, не павінны ўхіляцца ад хатніх спраў.

Хлопчыкам трэба элементарна разбірацца ў бытавой тэхніцы, у электрапрыборах, радыёпрыёмніку, тэлевізары, у хатніх машынах і інструментах, добра, калі яны ўмеюць ліквідаваць хоць бы невялікія няспраўнасці.

Наогул кажучы, любоў, дружба, таварыскасць, якія пануюць у добрай, моцнай сям'і, падказваюць, як лепш размеркаваць у ёй абавязкі па дому. Тут толькі трэба падкрэсліць, што ніхто з працаздольных членаў сям'і не можа быць ад гэтага пазбаўлены, калі няма важкіх прычын.

Святочны суп з курыцай

Заліць халоднай вадой цэлую тушку або палавіну тушкі курыцы (у залежнасці ад яе велічыні) і паставіць на агонь. Давесці да кіпення, затым пасаліць, прыбавіць цыбуліну, 1—2 морквіны, кавалачак сельдэрэю, 2—3 карані пятрушкі, 15—20 гарошын чорнага перцу і невялікі лаўровы лісцік. Варыць да мяккасці мяса, затым тушку выняць. Булён працадзіць і ўсыпаць у яго вермішэль або рыс. Варыць суп да гатоўнасці, а потым заправіць 1—2 яйкамі і лімонным сокам або лімоннай кіслотай.

Мяса дробна нарэзаць і злёжку прыпусціць у сметанковым масле. Пакласці яго ў супнік або размеркаваць па глыбокіх талерках, зверху пасыпаць дробна нарэзаным зяленівам пятрушкі і разліць суп.

Яйкі пад таматным соусам

Пшанічны хлеб нарэзаць на лустачкі (па адной на порцыю), прамачыць іх сумессю з 1—2 яек і малака і абсмажыць. Па колькасці лустачак зварыць яйкі ў мяшэчак і пакласці на грэнкі. Заліць таматным соусам і пасыпаць чорным перцам або дробна нарэзаным зяленівам пятрушкі.

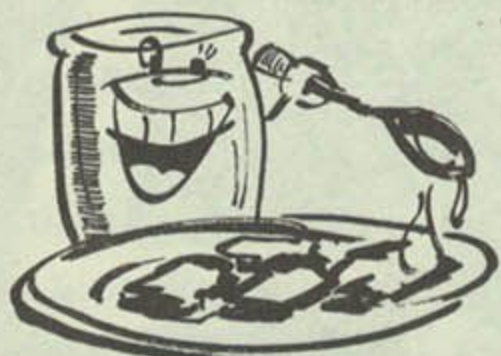
Соус хрэн — I варыянт

Пакласці ў прыгатаваны соус маянэз 1—2 сталовыя лыжкі хрэну, нацёртага на дробнай тарцы, і 1/2 чайнай лыжкі цукру. Добра размяшаць. Падаваць да халодных мясных страў, каўбас.

Соус хрэн — II варыянт

Нацерці на дробнай тарцы паўшклянкі хрэну. Дадаць намочаны ў вадзе і добра выціснуты кавалачак сухога белага хлеба без скарынкі, абабраны

і нацёрты на тарцы яблык, чайную лыжку цукру, солі па смаку, 1—2 лыжкі воцату і 3—4 лыжкі кіслага малака. Соус добра расцерці. Падаваць да смажанай свініны, халодных мясных страў, да каўбасы, гародніны.

Бульба фаршыраваная запечаная

Абабраць 1 кг бульбы сярэдняй велічыні (пажадана, каб клубні былі аднолькавай круглай формы), зрэзаць вярхушкі, каб можна было паставіць кожную бульбіну вертыкальна. Выняць лыжкай сярэдзіну, так, каб засталіся дастаткова моцныя сценкі таўшчынёй 1 см. Вынятую мякаць зварыць у падсоленай вадзе, адцадзіць на сіта і стаўчы. Дробна нарэзаць 5—6 грыбоў і абсмажыць іх з 2—3 лыжкамі масла. Дадаць да бульбянай масы, убіць 1

яйка, пасаліць і дадаць чорнага перцу па смаку. Затым сумесь размяшаць і атрыманай масай нафаршыраваць клубні бульбы. Пакласці іх на бляху, змазаную маслам, заліць кубкам тлушчу і $\frac{1}{2}$ шклянкі вады, запячы ў духоўцы. Падаваць з кіслым малаком.

Морква з яйкамі

Абабраць $\frac{1}{2}$ кг морквы, нарэзаць на кружкі або кубікі і прыпусціць у падсоленай вадзе. Затым адцадзіць ваду і абсмажыць моркву з 4—5 лыж-

камі сметанковага масла. Дадаць 4 збітыя яйкі, пасаліць па смаку і абсмажыць да гатоўнасці. Падаць гарачую, пасыпаўшы чорным перцам або зяленівам пятрушкі.

Крэм з печаных яблыкаў

Спячы $\frac{1}{2}$ кг яблыкаў, абабраць іх і, выняўшы зярнаты, прапусціць праз сіта. Дадаць 1 бялок, $\frac{1}{4}$ шклянкі цукровай пудры, сок $\frac{1}{2}$ лімона, 2 параш-

кі ваніліну. Збіваць крэм на працягу 30—40 мінут, пакуль не ўтворыцца пушыстая і густая маса. Падаць крэм з лёгкім пачэннем.

Гэты крэм можна выкарыстаць для начыні і афармлення тартоў.

На першай старонцы вокладкі—камсамолка Марыя Паталей, вязальшчыца мінскай трыкатажнай фабрыкі «Прагрэс».

Фота Ул. Дагаева.

МОДЫ

(Гл. апошнюю стар. вокладкі).

- 1, 3. Апісанне гэтых мадэляў і выкрайкі да іх вы знойдзеце ў дадатку.
2. Вязаны насцюм з тоўстай шэрсці.
4. Маладзёжнае паліто з паўшарсцяной тканіны. Каўнер, манжэты і шапачка з брылікам—са светлай смушкі.
5. Насцюм для вуліцы, аздоблены модным у гэтым сезоне пушыстым футра.

У кастрычніку...

Фотаэцюд М. Амелчанкі.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КО-НАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара—32-20-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці—32-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры—32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка. Журнал «Работница и крестьянка» на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

АТ 17573. Здадзена ў набор 1/IX-71 г. Падп. да друку 23/IX-71 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90 $\frac{1}{8}$.

Дадатак—выкрайка. Тыраж 388 543 экз. Зак. 445. Цана 15 кап.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Мінск.

1

2

3

4

5

Мода

12

Цена 15 кап.

74995